B. N. C.
FIRENZE
1038
13

1038.13

10

A

XXXIV
FABR

1038.13

DE

PRUDENTIA ECCLESIASTICA

DIVINO ADSPIRANTE NUMINE

SUB PRAESIDIO

IOANNIS FABRICII

S. THEOL. PROF. PUBL. ORDINISQUE SUI NUNC DECANI

A. D. XIII. IAN. DISPUTABIT

IO. IUSTINUS ARNSCHWANGER

NORIMBERGENSIS.

ALTORFI

LITTERIS HENRICI MEYERI ACAD. TYPOGR.

A. C. MDCXXCVI.

Eruditorum principi, Nobilissimoq. Viro,
ANTONIO MAGLIABECHIO,
Bibliothecario Florentino celeberrimo,
plurima cum salute transmittit
I. F.

BIBLIOTECA NAZIONALE 1879

1038.13

○ ○ ○

Generoſo atq; Magnifico

Ordini

DNN. DUUMVIRORUM,

DNN. SEPTEMVIRORUM,

DNN. SCHOLARCHARUM,

DNN. PROVINCIALIUM,

in laudatiſſima Republicâ Norimbergenſi,

VIRIS

avitâ gloria, & propriorum meritorum, quæ in patriam extant ampliſſima, ſplendore Illuſtribus,

DN. GEORGIO PAULO IM HOF,

Duumviro primario, Prætori, Caſtellano, & Noſodochii ad Sp. Sanctum, atq; Monaſterii ad D. Catharinæ Præfecto.

DN. ANDREÆ GEORGIO PAUMGARTNERO

ab & in Hohlenſtein & Lonerſtatt, Duumviro alteri, & Monaſteriorum ad D. Claræ, & in Pillenreit Præfecto, Sereniſſimoq; Principi Palatino in Sulzbach à Conſiliis.

DN. GABRIELI NÜZELIO
ab & in Sundersbühel,

Triumviro, Proto-Scholarchæ, & Academiæ Altdorffinæ Curatori anteſignano.

DN. JODOCO CHRISTOPHORO KRESSIO
à Kresſenſtein in Kraftshof & Räzelsdorf,

Septemviro, & Rerum provincialium Curatori Supremo.

DN. PAULO ALBERTO RIETERO
ab & in Kornburg & Kalbenſteinberg,

Septemviro, Circulo Franconico à Conſiliis bellicis, atq; Militiæ Norimbergenſis Directorum Primipilo.

DN. GEORGIO SIGFREDO COLERO
ab & in Neuhof,

Septemviro, & provinciarum Præfecto.

DN. CHRISTOPHORO FÜRERO
ab & in Haimendorf & Wolckersdorf,

Septemviro, & Militiæ Præfecto.

DN. WILHELMO IM HOF,
à Senatu Secretiori, Orphanotrophii Præfecto, & Scholarchæ.

DN. JOHANNI PAULO PAUMGARTNERO
ab & in Hohlenſtein, Lonerſtatt & Grünsperg, à Senatu Secretiori, & Scholarchæ.

DN. CAROLO WELSERO
à Neuhof, à Senatu Secretiori, & Scholarchæ.

DN. JOH. JACOBO HALLERO
ab Hallerſtein, à Senatu Secretiori, & Provinciali.

DN. JOH. ADAMO GEUDERO
ab & in Herolzberg, Senatori, & Provinciali.

DN. JOH. PAULO EBNERO
ab Eſchenbach, Senatori, & Provinciali.

Patriæ Patribus Prudentisſimis,

Dominis ſuis Gratioſis,

Sacras haſce pagellas humillimè exhibet, ut placidis oculis faciliq; dextra eas aſpiciant ac ſuſcipiant, ſummiſsè orat,

& tum devotâ apprecatione, ut ſupremus bonorum Autor, DEUS, vires, vitam, fortunas, honores Ipſis tueri, piisq; Eorum votis annuere ſemper velit,

GENEROSITATIBUS IPSORUM ſeq; ac ſtudia ſua obſervantisſimè commendat

Civis ac cliens obſequioſisſimus

JO. JUSTINUS ARNSCHWANGER.

DE

PRVDENTIA ECCLESIASTICA.

PEr PRVDENTIAM ECCLESIASTICAM intelligimus eam mentis virtutem, qua Miniſtri Eccleſiæ tum ſibi, tum aliis, in rebus ad ſalutem ſempiternam ſpectantibus, rectè conſulere, actiones vitæ & officii pro circumſtantiarum ratione moderari, & de rebus ſub actionem cadentibus probè judicare, adeoq; in negotio Religionis & rebus Eccleſiæ gubernandis, nec non in converſatione privata, veram ſapientiam, circumſpectionem atq; dexteritatem adhibere nôrunt. E quibus ſtatim pateſcit, Prudentiam, quæ pluribus hominibus communis eſt, heic in ſpecie referri ad eos, qui Eccleſiæ docendæ & regendæ præſunt, & *Eccleſiaſticam* dici non tam ab Objecto, quòd circa res Eccleſiæ verſetur, quàm à Subjecto, quòd Doctoribus Eccleſiæ conveniat, atq; in iis maximè requiratur.

Vt verò aliis in rebus, ita etiam in negotio religionis, Prudentia datur vel Propria, vel Aliena, vel ex utraq; Mixta. *Propria* paucioribus contingit, non modò ob vitæ brevitatem, ſed etiam ob varia impedimenta, triſtesque caſus, quibus hæc vita eſt expoſita; ne dicam, quòd etiam magno conſtet, multis ſcilicet calamitatibus & malis, quæ tum illum, qui eam ſibi acquiſivit, tum alios ipſius culpâ & imprudentiâ perpeti contingit. *Aliena* quidem tutisſima eſt, ſed non æquè utilis: nam oculos ſuos in alium duntaxat ferre, nec interim quicquam agere vel pati, nullam Eccleſiæ utilitatem affert. *Mixta* verò li-

cet non tàm ſecura ſit, quàm Aliena, tutior tamen eſt Propriâ, & utrâq; longè utilior: nam ex una parte homo non adeò periculis & malis eſt expoſitus; ex altera per propriam experientiam ſubactior redditur, reiq; Chriſtianæ utilior, quippe qui in propria experientia non omnem ætatem conſumſit. Et hinc apparet, quàm etiam in rebus Eccleſiæ tractandis proficuum ſit ac neceſſarium, non tantùm propriæ experientiæ operam dare, ſed etiam alienam ſequi, & ex ea ſapere. Nic. Vedelius de Prud. vet. Eccl. l. 1. c. 1.

Mixta hæc Prudentia addiſcitur in ſchola non Mundi, ſed Eccleſiæ. Nam ſacra tractantes, à verſutia mundana procul abeſſe oportet, juxta præceptum Servatoris, quod diſcipulis ſuis dedit Matth. 10, 16. *Eſtote prudentes, ſicut ſerpentes; & ſimplices, ſicut columbæ.* Enim verò prudentiæ ſymbolum ſunt ſerpentes, ſimplicitatis columbæ. Itaq; vult Chriſtus, ut diſcipuli, & omnes eorum in ſacro officio ſucceſſores candorem animi jungant cum circumſpectione, & oculum ſerpentinum gerant in corde columbino. Simile eſt illud Apoſtoli ad Rom. 12, 2. *Ne vos configurate ſeculo iſti.* Vbi enim verſutia mundana, fraudibus dolisq; res ſacræ gubernantur, neceſſe eſt eas profanari, deturpari, corrumpi, & pacem Eccleſiæ in funeſta disſidia ac bella transmutari. Hinc DEVS pro ſumma & ineffabili ſapientia ſua, ad Eccleſiam Novi Fœderis plantandam & amplificandam vocavit homines non ſeculari inſtructos aſtutia & vafritie, ſed ſimplices & integros, qui à mundanis & verſipellibus deridebantur, ac pro ſtultis habebantur, ſicut Paulus indicat 1. ad Cor. 1, 26. 27. Neque tamen hoc ita intelligendum, quaſi religio Chriſtiana, officiumque Eccleſiaſticum, & prudentia ei conveniens, humanam illam prudentiam, quæ ex Ethicis hauritur, prorſus aboleat: eam enim dirigit duntaxat & moderatur, &, ut à muneris ſacri ſcopo non modò non abducat, verùm etiam ad eum collimet, eiq; ſubſerviat, efficit: quemadmodum etiam ſcientiæ philoſophicæ, rerum divinarum ſcientiæ egregiè ancillan-

cillantur. Vnde videmus, eos, qui humanis diſciplinis rectè nôrunt uti, plus etiam in rebus divinis proficere poſſe. Idem fit in prudentia humana, ſi ea ſe regi à divina & eccleſiaſtica ſapientia patiatur.

Peti autem & acquiri poteſt Prudentia Eccleſiaſtica I. à ſupremo omnis boni largitore, DEO optimo maximo. Ita enim jubet S. Jacobus Apoſtolus Ep. c. 1, 5. 6. *quod ſi cui veſtrûm deeſt ſapientia* (vocabulum σοφίας heic ponitur loco φρονήσεως, uti ad Rom. 16, 19. ad Eph. 5, 15. ad Coloſſ. 4, 5.) *petito à DEO, qui dat eam omnibus benignè, nec exprobrat: & dabitur ei, ſed poſtulet cum fide, nihil ambigens.* Eâ impetratâ indeſinenter rogandus eſt DEVS, actionibus tuis ut benedicat: Etenim absq; illius benedictione omnia noſtra cœpta vana ſunt & irrita. Quotiescunq; igitur hunc vel illum bonum eventum prudentiæ adſcribimus, ſciendum, id fieri præſuppoſitâ divinâ benedictione. II. Ex asſidua lectione & meditatione Sacræ Scripturæ. Etenim ex hac, tanquam ex fonte, hauritur præſtantisſima Prudentiæ Eccleſiaſticæ pars, quæ circa veram religionem & DEVM immediatè verſatur. Deinde ex ea actiones veræ prudentiæ ab actionibus falſæ prudentiæ diſcernimus. Quæ enim verbo DEI conformes ſunt actiones, aut ei non repugnant, eæ veræ prudentiæ claſſe continentur: quæ autem ei repugnant, ſive ad verſutiam referendæ ſunt, ſive ad imprudentiam. Ea etiam nobis ſuppeditat exempla prudentiæ & imprudentiæ Eccleſiaſticæ, quæ perpetuò nobis ob oculos ponere debemus. Quid? quòd illa nobis ſola ad Prudentiam Eccleſiaſticam in ſe ſufficiat; ita ut aliis adminiculis opus non eſſet, ſi absq; humana foret partim malitia, partim infirmitate. Nam quæcunq; ad doctrinam veram & vitæ ſanctitatem neceſſaria ſunt, de iis omnibus ſufficienter nos erudire poteſt, ſicut dicitur 2. ad Tim. 3, 16. 17. III. E ſtudio Antiquitatis Eccleſiaſticæ. Hæc enim circa particulares illius Prudentiæ actiones exempla nobis commonſtrat, & experientias plurimas

mas maximè notabiles. Hæc varios exhibet caſus, varias viciſsitudines Eccleſiæ. Hæc deniq; oſtendit, quàm utilis Eccleſiæ fuerit nonnullorum prudentia, & è contrario quàm noxia eidem & perniciosa aliorum imprudentia. Vt adeò Eccleſia vetus Chriſtiana prudentiam nos doceat utroq; modo, exemplo, & damno ſuo, prudentiâ, & imprudentiâ.

Ex nulla autem parte Antiquitatis Eccleſiaſticæ melius ac felicius hauriri poteſt Prudentia Eccleſiaſtica, quàm ex illius Hiſtoria, quippe quæ ſtudio & ex profeſſo memoriæ mandavit caſus varios, qui vel imprudentiam vel prudentiam ſunt inſecuti. Principem verò locum ſibi vindicat Hiſtoria primorum ſeculorum, quibus Eccleſia & gravisſimas perſecutiones experta eſt, & ad ſplendorem pervenit maximum, adeoq; prudentiæ & imprudentiæ, zeli & impietatis exempla ſat multa exhibet: illa quidem, ut imitemur; hæc verò, ut odio habeamus & fugiamus. Quamvis enim inter veteres, qui illarum ætatum hiſtorias ſcripſerunt, fuerint pauci, & nonnulli eorum nævos habuerint non minimos (*Euſebium* enim aliquando Arianum, *Socratem* & *Sozomenum* Novatianos, & *Theodoretum* Neſtorianum fuiſſe, communior eſt Eruditorum ſententia: & in ſpecie Euſebium, ſimul atque ad traditiones, & non ad ſcripta, ſed audita provocat, fabuloſa multa miſcere; Socratem verò orthodoxos illos, qui pio zelo incenſi Novatianos acriùs inſectabantur, ſaltem obliquè perſtringere, & eorum exiſtimationem, quantum in ipſo eſt, labefactare, è Sculteto & Billio obſervat Degor. Whear in Relect. Hyem. p. 219. 225. *Evagrium* denique ſcriptorem eſſe à fabuloſis narrationibus non nimis alienum, notat Caſaubonus in Exercit. XIII. An. 31. num. 58. Vt adeò Scriptores illi cautè legendi ſint) tamen eorum ſtudium commemorandi res geſtas non exigiuam meretur laudem, & gratias: nam absq; illo foret, magnam ſui partem Eccleſia ignoraret. Vid. iterum Whear l. c. eiq; addantur Centuriat. Magdeburg. Cent. 4. pag. 567. 905. Caſaub. in

Pro-

Proleg. in Exercitt. G. J. Voſsius de Hiſtor. Græcis p. 201. 208. 209. 217. G. Calixtus in Appar. Theol. p. 42. & Slüterus in Propylæo Hiſt. Chriſt. p. 33. & ſeqq. Vt illa prætercam teſtimonia & elogia, quæ collegit, & memoratorum auctorum editioni novæ præmiſit V. Cl. Henr. Valeſius.

Et ne fruſtra dixiſſe videamur, Antiquitatem, & imprimis Hiſtoriam Eccleſiaſticam & exemplo & damno aliorum nos docere, atque imagines ſat multas cum prudentiæ tum imprudentiæ ſpectandas porrigere, agite, paullo propius accedamus, easque oculis ac mentibus noſtris uſurpemus, dum inquirendum jam nobis eſt, quæ damna ex imprudentia, quive fructus ex prudentia ἱερῶν τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπων enaſci ſoleant. Enimverò imprudens Eccleſiæ Doctor I. pacem & tranquillitatem totius Eccleſiæ turbat & proſternit, dum intempeſtivo zelo irritat Principem ſive in religione disſentientem, ſive planè infidelem, ut perſecutionem contra Eccleſiam ſibi ſubjectam ſuſcipiat, libertatem conſcientiis eripiat, & maximis orthodoxos malis obruat. Expertæ id ſunt ineffabili ſuo damno, ætate Theodoſii Junioris, Eccleſiæ Chriſtianæ, qua latè patet regnum Perſicum. Incenſo enim per Abdam Chriſtianæ in Perſia Eccleſiæ Epiſcopum, οὐκ εἰς δέον τῷ ζήλῳ χρησάμενον, *zelo immoderato impulſum*, πυρείῳ, ſive delubro aliquo, in quo ignis à Perſis colebatur, adeo excanduit Regis Varanis ira, ut non tantùm Epiſcopum trucidari, & templa Chriſtianorum deſtrui juberet, ſed etiam novis & ante id tempus inauditis tormentis corpora fidelium excruciaret. Theodoret. lib. 5. Hiſt. Eccl. c. 39. Niceph. Call. l. 14. cap. 19. II. Schiſmata & funeſta disſidia in Eccleſia præter intentionem excitat. Ita, ſub Arcadio, contigit Theophilo, Epiſcopo Alexandrino: dum enim æmulationis œſtro adverſus Joh. Chryſoſtomum percitus, variis technis exilium ejus meditabatur, tandemque obtinebat, vidit pariter, quod per imprudentiam prævidere non poterat, triſtisſimum & lacrymabile ſchiſma *Joannitarum,*

quod triginta quinque annos duravit. Socrat. l.6. H.E. c.16. 18. Sozom. lib. 8.cap.13.14.22.23.24.25.27. III. Interdum auget ſchiſma, dum illud componere & tollere nititur. Vti factum, ſub Juliano Apoſtata, à Lucifero Caralitano Epiſcopo, qui populi Antiocheni duas factiones, *Meletianam* ſcilicet & *Euſtathianam*, ad concordiam revocaturus, Euſtathianæ parti Epiſcopum præfecit Paulinum. Quod nihil aliud erat, quàm oleo incendium reſtinguere, malumq; prava curatione reddere atrocius, ac prope inſanabile, cum inde ortum ſit ſchiſma 85. annorum. Sozom. lib. 5. cap. 13. Theodor. lib. 3. c.4.5. IV. Facilè ſibi imponi patitur ac perſvaderi ab homine verſuto, ut perverſis ejus conſiliis opem ferat in opprimendo Collega, aut alio benè merito Viro. Sic Epiphanius Cypri Epiſcopus, δι' ὑπερβάλλουσαν εὐλάβειαν ἁπλοϊκὸς ὢν τὸν τρόπον, *ob ſingularem pietatem, ſumma morum ſimplicitate præditus*, non animadvertit, quò tenderet Theophilus, odium erga Origenis libros præ ſe ferens, cùm tamen flagraret odio adverſus Dioſcorum ejusque fratres, *Longos* dictos, ut & Johannem Chryſoſtomum, eosque auxilio Epiphanii ejicere ſibi propoſuiſſet. Socrat. l. 7. cap.9.10. Sozom. lib.8. cap.14. V. In cauſa eſt, ut Synodi orthodoxæ decreta adverſus hæreticos & novatores effectum non ſortiantur, & ut res Eccleſiæ apud Principem vel Magiſtratum non promoveantur; è contrario hæretici & turbones votorum ſuorum compotes fiant. Sic evenit Synodi Ariminenſis parti orthodoxæ, quæ ad Conſtantium Imp. X. Legatos miſit, ſed homines adoleſcentes, parum doctos & parum cautos: cùm pars Ariana totidem mitteret, ſed ſenes, callidos & ingenio valentes. Vnde hi præ illis apud Imperatorem facilè ſuperiores extiterunt. Sulp. Severus lib.2. c. 41. Et tantò graviora hæc & ſimilia ſunt mala, quæ imprudentiâ nonnullorum Antiſtitum, Eccleſiam effligunt, quantò propius ipſam etiam Remp. corripiunt. Nam experientia teſtatur, ferè nunquam Eccleſiæ tranquillitatem turbari, quin pax Reip. ſimul

vim

vim patiatur & decrementum. Hinc Sozomenus, poſtquam Eccleſiæ calamitates ex infelici Theophili erga Chryſoſtomum æmulatione ortas deſcripſiſſet, ita pergit: *Eodem tempore, ſicut in Sacerdotum diſſenſionibus ferè eveniſſe reperias, Reſp. quoque turbis ac motibus agitata eſt.* lib. 8. c. 25.

Conſideravimus Mala, quæ imprudentiâ generantur: nunc Fructus intueamur, quos fert Prudentia virorum Eccleſiæ Dei ſervientium. Nimirum hæc in genere efficit, ut regnum Chriſti & Eccleſia maximè augeatur & floreat: prout experta eſt Eccleſia ſub Attico, Epiſcopo Conſtantinopolitano. Socrat. lib. 7. c. 2. 19. & ſub Athanaſio. Sozom. lib. 2. c. 23. In ſpecie vero I. pacem in Eccleſia, adeoq; in Rep. etiam conſervat, dum in unione & concordia membra Eccleſiæ, quæ pariter ſunt cives Reipublicæ, retinet; ceu idem fecit Atticus. Socr. l. c. II. Reſarcit & tollit ſchiſmata Eccleſiæ, atq; adeò pacem ei reddit. Iterum exemplo Attici, qui graviſſimum ex ejectione Chryſoſtomi ortum diſſidium componere cœpit & animos ad concordiam præparare, Chryſoſtomi mentionem in precibus publicis fieri jubens. Socr. lib. 7. c. 25. Perfecit autem laudabilia hæc cœpta, & ſchiſmate penitus ſublato Joannitas ad communionem reduxit Proclus, φρονήσει παραμυθησάμενος τὴν λύπην αὐτῶν, *eorum dolorem prudenti conſilio demulcens,* dum precibus obtinuit ab Imperatore, ut corpus Chryſoſtomi Comanis ſepultum, Conſtantinopolin deportaretur, ibiq; ſolenni & ingenti cum honore in Eccleſia Apoſtolorum deponeretur. Socr. lib. 7. cap. 45. III. Lenit & mitigat iram Principis, ſi fortè à ſubditis offenſus vindictam cogitat. Sic Flavianus, Epiſcopus Antiochenſis, pro civibus ſuis, quorum multos, ob ſeditionem & ignominiam ſtatuis Auguſtorum illatam, Theodoſius M. ad ſupplicium rapere conſtituerat, legatione fungens rogavit adoleſcentes, qui ad Imperatoris menſam canere ſolebant, ut cantica, quibus Antiocheni, facti pœnitentes, in ſupplicationibus ſuis utebantur, cantarent. Quo

facto

facto Cæſar in clementiam flexus, & miſeratione ſuperatus, iram protinus abjecit, & Antiochenſes in gratiam recepit, perfuſo lachrymis poculo, quod tum fortè in manibus habebat. Sozom. lib. 7. c. 23. IV. Sedat turbas & ſeditiones, ſi quando ſubditi Magiſtratibus obedientiam detrectant. Ita Gregorius Antiochenus, rogatu Imperatoris Mauritii, gravi oratione totum exercitum ad officium reduxit, captato imprimis argumento à tempore ſalutaris paſſionis & ſanctiſſimæ reſurrectionis Domini JESV Chriſti, quod tum inſtabat. Evagr. lib. 6. cap. 12. 13. V. Hæreticorum & aliorum adverſariorum animis metum incutit, eorumq; progreſſibus remoram injicit. Quomodo Atticus, licet hæreticos non perſequeretur, tamen eos τῇ φρονήσει καταπλήττει, *admiratione prudentiæ ſuæ percellebat*, ut loquitur Socr. lib. 7. cap. 2. VI. Hæreticos ex latebris ſuis producit, & venenum eorum, quod arte tegere nituntur, manifeſtat pariter, ac diluit. Accidit hoc in Synodo Nicena, ubi non contenti orthodoxi, Arianos dicere, *Filium ex Deo eſſe*, item *ex Patris eſſentia eſſe*, poſtulârunt, ut eum Patri ὁμοούσιον confiterentur. Sed hîc tenebantur conſtricti adverſarii, nec extricare ſe poterant, quin fraudem ſuam disſenſu, tanquam ſorex ſibilo, proderent. Athanaſ. de Decret. Synodi Nicenæ Tom. I. p. 427. Theodor. lib. 1. c. 5. VII. Confundit & confutat ex proprio ſuo ore hæreticos, ut nihil quicquam reponere posſint, eosq; adeò reddit αὐτοκατακρίτους. Ita Silvanus, Tarſenſis Epiſcopus, coram Conſtantio Imperatore confutavit Eudoxium, tum quidem Antiochenum, mox Conſtantinopolitanum Epiſcopum, à partibus Aëtii, filium Patri ἀνόμοιον dicentis, ſtantem, & eos, qui cum eo aderant. Eudoxio enim vocem ὁμοούσιος *Conſubſtantialis*, quæ nusquam in Scriptura extaret, eliminandam contendenti, reſpondit Silvanus: Æquum etiam eſſe, ut ille cum asſeclis, τὸ ἐξ οὐκ ὄντων, καὶ τὸ κτίσμα, καὶ τὸ ἑτεροούσιον, *voces iſtas, è non extantibus, & creaturam, & alterius ſubſtantiæ*, quæ in Scripturis non extant, nec usquam in Propheticis aut Apoſtolicis

libris

libris leguntur, condemnet, easq; à ſacris conventibus procul abjiciat. Cumq; eas, iræ Cæſaris declinandæ cauſa, condemnaſſent, acriùs inſtabant, flagitantes, ut etiam vox ὁμοούσιος anathemate feriretur. Sed iterum reſpondit Silvanus: Si DEUS Verbum non eſt ex nihilo, nec creatura, nec alterius ſubſtantiæ, conſubſtantialis igitur eſt DEO, qui ipſum genuit, utpote DEUS ex DEO, & lumen ex lumine, eandemq; cum genitore ſuo naturam habet. Quo argumento licet confeſſionem oralem Eudoxianis non expreſſerit, δυνατῶς tamen καὶ ἀληθῶς eorum animos convicit. Theodor. lib.2. c.27. VIII. Seditiones & tumultus declinat evitatq;, quando Eccleſia aliqua reformanda, &, tanquam Augiæ ſtabulum, à ſordibus ſuperſtitionis vel idololatriæ repurganda eſt. Sic Atticus corpus Sabbatii, qui auctor fuerat ſchiſmatis de Paſchate, effodi & in alio reponi ſepulchro juſſit, ut asſeclas ejus à ſolita ſuperſtitione, qua ſuper illius tumulum orabant, abduceret. Cui prudenti conſilio eventus reſpondit. Illi enim cum ex more conveniſſent, ac tumulum effoſſum reperiſſent, deinceps eum locum colere deſierunt. Socrat. lib.7. cap. 25. IX. Perſecutorum & hoſtium rabiem compeſcit, ita ut interdum & Paſtori & Eccleſiæ, imò etiam toti civitati & Reip. parcant. Exemplo eſt Ephræmius, Antiochiæ Epiſcopus, qui, Choſroë, Perſarum Rege, Imperii Romani fines excurſionibus ſuis vaſtante ac depopulante, Eccleſiam ſuam ſacris donariis exornavit, eo conſilio, ἵνα λύτρα ταύτῃ γίνηται, *ut ea lytri loco eſſent.* Qua ratione Eccleſiam, & quæ circa illam erant ædificia, feliciter ſervavit. Evagr. lib.4. cap.25.

Neque verò tantùm Eccleſiæ, uti hactenus oſtendimus, ſed etiam ipſis, qui ea utuntur, ſacris Myſtis oppidò utilis eſt Prudentia. Nam I. iis apud populum æquè ac Magiſtratum, ſive hic ſit orthodoxus ſive heterodoxus, ſive etiam hoſtis, auctoritatem conciliat: Unde fit, ut eorum miniſterium non careat fructu, & dicta recipiantur pro oraculis. Videre

dere hoc licet in Attico & Gregorio Antiocheno. Atticus enim tam erat omnibus ob prudentiam admirabilis, ut ejus conſilio etiam vetuſtiſſimorum locorum nomina mutarentur: quemadmodum legimus, quòd ſtatio navium, quæ in oſtio Ponti Euxini erat, *Φαρμακεία* h. e. *veneficium* dicta, nomen θεραπείας, id eſt, *medicinæ ſeu curationis*, acceperit; Suburbium autem Conſtantinopolitanum, cui δεκαδευτήριον nomen erat, quòd ibi *decimæ* exigerentur, ἀργυρόπολις *argentea urbs* appellata fuerit, eò quòd magnus ille vir dixiſſet, Φαρμακείας vocabulum inviſum eſſe, & conventibus ſacris ibi celebrandis minimè conveniens: porrò æquum eſſe, ut ſuburbium illud, quod argenti copiam ſuppeditet Reip., & ſitum ſit è regione ſtationis veteris, quæ χρυσόπολις *aurea urbs* dicebatur, ἀργυρόπολις appellaretur. Socrat. lib. 7. c. 25. Gregorius autem & ipſe κατάπληξιν οὐ μόνον τοὺς Ῥωμαίων βασιλέας, ἀλλὰ καὶ τοὺς Περσῶν, *admirationi fuit non Romanorum modò, verùm etiam Perſarum Imperatoribus*, cum in omnibus negotiis ita ſe gereret, ut neceſſitas poſtulabat, ùtq; ferebat occaſio. Evagr. lib. 5. c. 6. II. Diluit calumnias. Hoc enim medio liberavit ſe Athanaſius à duplici, eáq; atrociſſima calumnia violatæ virginitatis, & occiſi Arſenii cujusdam, ac præciſi à cadavere, in magicarum artium uſum, brachii. Socr. lib. 1. c. 27. Sozom. lib. 2. c. 23. Theod. lib. 1. c. 30. III. Vtentem Eccleſiæ præſtat incolumem, & vitæ pericula, quæ adverſarii ei tendunt, declinat. Hac magiſtra laudatus Athanaſius Juliani Apoſtatæ decretum de ipſo occidendo eluſit, ex urbe Alexandria fugiens, atque amicis dicens: *Secedamus ad tempus; nubecula eſt, quæ citò evaneſcet.* Cumq; ſicarii eum inſequerentur, prudentia duce & comite fortuna, eos prætervectus, rediit Alexandriam, ibiq; ſecurè delituit, usq; dum nubecula perſecutionis transiiſſet. Socr. lib. 3. c. 14. Sozom. lib. 4. c. 10. Theodor. lib. 3. c. 9. IV. Eccleſiæ regimen ſub orthodoxo Principe, & pacis tempore, alicui conſervat, dum alius imprudentior eodem rerum ſtatu illud amittit. Sic Atticus per XX. annos Epi-

ſcopa-

ſcopatum pacatè adminiſtravit, cum contrà ex deceſſoribus is, qui aurea eloquentia aliisq; donis antecellens, at prudentiâ inferior, animíq; impotentior erat, in graviſſimas calamitates maximo Eccleſiæ malo inciderit. Socr. lib. 7. c. 25. & lib. 6. c. 3. Sozom. lib. 8. c. 3. V. Facit, ut aliquis pericula maturè prævideat, &, ſi declinari non poſſint, ad illa ſubeunda animo invicto atque imperterrito ſe præparet, ita ut præviſa tela minus ei nocere poſſint. Præviderat Liberius, Epiſcopus Romanus, exilium ſibi paratum eſſe à Conſtantino Imperatore, in Novam Romam ipſum evocante. Itaq; Imperatori, dicenti, non rediturum Romam, niſi *communionem Eccleſiarum* h.e. placita Ariana fuiſſet amplexus, animosè reſpondit: *Ego jam fratribus, qui Romæ ſunt, valedixi. Præſtat enim decreta Eccleſiæ verbo DEI conſentanea cuſtodire, quàm Romæ habitare.* Theodor. lib. 2. c. 16.

Conſideratis itaq; tot ac tantis cùm damnis imprudentiæ, tum fructibus prudentiæ, haud dubitamus pronunciare, Prudentiam iis, qui gubernaculis Eccleſiæ admoventur, imprimis eſſe neceſſariam. Atq; hujus asſerti tres cauſæ in promtu ſunt. I. Eſt gravitas muneris Eccleſiaſtici. Hoc enim ut difficillimum eſt, ita, qui illud prudenter gerit, plurima & planè inſignia bona parit; qui verò imprudenter, maximorum malorum fax & tuba exiſtit. II. Magnitudo infirmitatis humanæ. Hæc namq; viris Eccleſiaſticis non tantùm communis eſt cum cæteris hominibus, ſed etiam vitæ & profeſſioni eorum peculiari modo adhæret: Sunt enim ob pietatis ſtudium, quod eis meritò omni curâ exercendum eſt, plerumque ſimpliciores, iísq; contingit, quod Chryſoſtomo, qui erat, ut Socrates ſcripſit lib. 6. c. 3. διὰ μὲν ὀρθότητα βίου οὐκ ἀσφαλὴς πρὸς τὰ μέλλοντα· δι' ἁπλότητα δὲ εὐχερής, *ob vitæ quidem ſanctimoniam incautus adverſus futura; ob ſimplicitatem verò apertus & facilis.* Inde fit, ut ſe decipi patiantur ab hominibus aſtutis, & nonnunquam ea ſuſcipiant, quorum poſtmodum ipſos pœnitet; vel etiam, dum

vocationi ſuæ ſeriò ſedulóq; intenti ſunt, negligant ſæpe pericula illa,& laqueos illos, quos ipſis tendunt Doctores hæretici aliíve ἐξ ἐναντίων. III. Deniq; Magnitudo periculorum, quæ vocationem illorum comitari ſolent. Ea enim (1) habet partim contemtores, partim oſores plurimos, ex iis etiam, qui inter membra Eccleſiæ cenſeri volunt; præcipuè homines vitiis deditos, quorum vita taxari non poteſt, nî pariter crabrones irritentur. Quin ſæpè homines alioqui non peſſimi, ſi reprehendantur à Paſtore, odium ei pro gratia, ſcorpionem pro perca reponunt, maximè ſi ſint ſublimioris conditionis, imitantes hac in parte Achivos, qui Agamemnonem optimè de illis meritum malè tractârunt, ut in proverbium abierit:

Ἀντ' εὐεργεσίας Ἀγαμέμνονα δῆσαν Ἀχαιοί,

Pro benefactis vinxerunt Agamemnona Graji.

(2) Fieri vix poteſt, quin fidelis Dei ſervus, qui munere ſuo fungitur præclarè & cum laude, æmulos nanciſcatur & adverſarios ex ipſis fratribus & Collegis ſuis, qui nonnunquam ipſum opprimere conabuntur. (3) Subinde ſe offerunt Doctores hæretici aut heterodoxi, qui,ſicut nervos intendunt, ut Eccleſiam orthodoxam evertant, ita præcipuè illius Antiſtitibus inſidias parant, maximè illis, qui ſe ipſorum artibus, technis & cuniculis opponunt. (4) Graviſſima pericula iis imminent tempore perſecutionis: etenim ut in bello præ aliis petuntur Tribuni & Duces, ita perſecutionis initium plerunq; fit à Doctoribus & Miniſtris Eccleſiæ. Vid. Balduin. in brevi Inſtitutione Miniſtr. Verbi. p. 264.

Vnde porro fluit,etiam illis, qui ſe præparant ad ſacrum munus,h.e. Candidatis Miniſterii oppidò neceſſarium eſſe ſtudium Prudentiæ. Nam ſub initium miniſterii, graviſſimis erratis implicare ſe poſſunt, & plurima mala facere per imprudentiam. Sed ab illis, per Dei gratiam, immunes ſe præſtabunt, ſi in tempore, & antequam Eccleſiæ admoveantur, propriæ experientiæ defectum cognitione alienæ compenſaverint,

rint, & precibus indeſinenter pro ſapientia fuſis, nec Scripturæ lectione non continuatâ, & factâ cum prudentibus diligenti conſultatione, in veterem intuentes Eccleſiam, illius & exemplis & damnis ſapere didicerint. Quod ubi facient, & ſuum & Eccleſiæ commodum promovebunt, ac pariter à ſe & grege ſuo perniciem avertent vel maximam. Ubi & hoc obſervandum, prudentiam cum mediocri eruditione conjunctam, ſummæ eruditioni, ſed prudentiâ deſtitutæ, longè antecellere; cum ex illa plurimum commodi ad Eccleſiam & hominem redeat; ex hac verò, lerna malorum ad utrumque. Itaq; eruditioni comparandæ ita invigilent, ut prudentiæ addiſcendæ ne obliviſcantur, quin potiùs maximum laborem, curam, operam, ſtudiúmq; ei impendant.

Conſiſtit autem Prudentia Eccleſiaſtica in variis omnino actionibus & diverſiſſimis, pro diverſitate objectorum & rerum, quæ in negotio religionis atque Eccleſiæ occurrunt. Quædam enim illius Prudentiæ actiones immediatè circa RELIGIONEM & DEUM verſantur; quædam mediatè circa religionem, immediatè autem circa HOMINES. Et prior quidem Prudentiæ Eccleſiaſticæ pars, quæ DEUM reſpicit ejúsq; cultum, uti nobiliſſima eſt ac præſtantiſſima, ita vero zelo veræ religionis ſe exerit. Vulgò quidem prudentia zelo contradiſtinguitur, quando docetur, zelum prudentiâ temperatum eſſe debere. Quod ſi rectè intelligatur, vero conſonum eſt. Interim etiam negari non poteſt, zelum ipſum eſſe primarium Prudentiæ Eccleſiaſticæ membrum. Idq; propterea monemus atq; inculcamus, quòd ex recepta iſta diſtinctione Zeli & Prudentiæ, (quæ, ut diximus, ſano ſenſu intellecta non eſt rejicienda) homines profani, impii, ignavi, & perfidi occaſionem petunt ſeparandi, in negotio religionis, Zelum à Prudentia, & ſcelera ſua prætextu hoc palliandi, *Zelum prudentia miſcendum eſſe & corrigendum.* Imò veró magnus ille, atque utinam non ferè communis, morbus corrigendus eſt, tenendúmq;

 dúmq;

dúmq; pro certiſſimo, eos, qui laudabili prudentia religionem tractare cupiunt, eamq; conſervatam & propagatam volunt, verum zelum veræ religionis afferre debere, & abſq; illo genuinam prudentiam conſiſtere non poſſe, quid? imprudentiſſimè omnia geri & peragi.

Notanter diximus: *Zelum verum veræ religionis.* Ne ſcilicet intelligatur zelus homonymicè ſic dictus, qui non veræ religionis, ſed falſitatis, impietatis, erroris eſt. Qualem zelum habebant Judæi. ad Rom. 10, 2. & Theoctiſtus pſathyropola, illi Arianorum addictus ſectæ, quæ *Patrem* (cœleſtem) *ſemper fuiſſè patrem* aſſeruit, *etiam cùm Filius non exiſteret*, nam διαπύρως τῷ λόγῳ τῷδε συνίστατο *igneo zelo iſti opinioni adhærebat*, ut ait *Socr. lib. 5. c. 23.* Porro verus veræ religionis zelus duo complectitur. (1) Flagrantem veritatis divinæ ſeu veræ Dei cognitionis amorem. (2) Vitæ morúmq; internam & externam ſanctitatem. Hæc duo ſi mutuo complexu ſe non excipiant, infallibiliter judices, verum abeſſe zelum. Alterum abſque altero zelus non eſt, ſed larva, ſpectrum, & cadaver zeli. Utrumque Apoſtolus Paulus comprehendit, quando jubet, ut Romani ſint τῷ πνεύματι ζέοντες. ad Rom. 12, 11.

Atque, ut primum de zelo veritatis divinæ agamus, eſt ille nihil aliud, quàm ſummus affectus, quo Eccleſiæ Miniſter veram doctrinā æſtimat, pro viribus conſervat, tuetur, propagat, firmiter ei conſtantérq; adhæret, eíq; omnia, quæ in hoc mundo pretium aliquod habent, & ad ſui amorem pelliciunt, poſtponit; falſam verò religionem averſatur, eíque pro virili reſiſtit. Zelum hunc partem eſſe Prudentiæ Eccleſiaſticæ, è tribus conſtat. I. Quia abſque zelo religio vera conſervari & propagari non poteſt: quo enim in ſtatu illa hodie foret, & ubi reperiretur, ſi Prophetæ & Apoſtoli, eosque ſecuti Patres fuiſſent langvidi, ut *Angelus* ille ſive Epiſcopus Laodicenſis, ad quem ſcribere jubetur S. Johannes Apoc. 3, 16. nec (ut loquitur Sulpic. Sev. lib. 2. c. 32.) *multò avidius tum martyria glori-*

glorioſis mortibus quæſiviſſent, quàm nunc epiſcopatus pravis ambitionibus appetuntur? Quo nomine æternùm celebrandi ſunt, præter innumeros alios, S. Ignatius Antiochenus, & S. Baſilius Cæſarienſis: quorum ille dentibus beſtiarum moli, quàm fidei & doctrinæ Chriſtianæ renunciare; hic verò pro veritatis defenſione corporis vinculis liberari, quàm *τὴν πίστιν τοῦ βασιλέως ἀσπάζεσθαι* REGIS FIDEM (h.e. Valentis Imp. fidem Arianam) *amplecti* maluit. Ignat. in ep. ad Rom. Socr. lib. 4. c. 26. II. Quia tentationes mundi, carnis, & Satanæ, illæ imprimis, quæ paupertatis, ignominiæ, exilii, cruciatuum, & mortis terriculamenta proponunt, ſuſtineri ac vinci neutiquam poſſunt, niſi zeli robur & æs triplex tibi circa pectus ſit: *Ψυχὴ γὰρ ὑπὸ θείου ζήλου πυρπολουμένη, οὐδὲν ἀνθρώπειον εἰσδέχεται δέος, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα δείματα, γέλωτα νομίζει καὶ παίγνιον. Animus enim divino zelo ſuccenſus, nullo humano tangitur metu, ſed hujusmodi terrores pro ludibrio & joco ducit.* Theodor. lib. 4. c. 16. Hinc magnus ille Baſilius, *ὁ τῆς οἰκουμένης φωστὴρ*, magno ſupercilio contemnens ampliſſima promiſſa, quibus ipſum à veritate divina Præfectus abducere conabatur, reſpondit: *Ejusmodi ſermones adoleſcentibus magis congruere. Hos enim & quicunq; horum ſimiles ſint, hujusmodi rebus inhiare ſolere.* Id. lib. 4. c. 19. III. Quia zelus facit ad curſum perſecutionis inhibendum & impediendum. Nam tyranni faciliùs abſtinent à cædibus, & ſangvine aliáve violentia, videntes, fidelibus DEI ſervis fortitudinem ineſſe & conſtantiam; è contrà ferociores redduntur eorum timiditate & ignavia: Prorſus ut in bello evenit, ubi hoſtis audacior redditur contra fugientes & timidos, quàm contra imperterritos & maſculè pugnantes. Nimirum verentur perſecutores, aggredi ſanctos & fortes DEI athletas; *ne forti animo impetum excipientes ac repellentes, exemplum aliis præbeant fortitudinis;* quemadmodum in ſimili ferè caſu loquitur Theodoretus de Valente Imp. & Baſilio Cæſarienſi lib. 4. c. 19.

Ad flagrantem veritatis amorem pertinet etiam, ut Eccleſiæ Paſtores ſibi caveant à ſtudio novandi dogmata veræ & orthodoxæ Eccleſiæ. Idque ob tres præcipuè cauſas. I. Ob diſſidium ac rupturam pacis & concordiæ in vera Eccleſia. Nam factâ dogmatis alicujus novatione, Eccleſia in tres ferè partes ſeu factiones diſcinditur. Prima ejus eſt, qui novam affert & ſpargit ſententiam. Hic enim illam, vel quia veram credit, vel quia victoriam alteri non vult concedere, omnibus modis defendit. Hinc fit, ut, quia homines naturâ ſunt novitatis cupidi, ſectatores inveniat plurimos, non ex plebe tantùm, ſed etiam ex doctis. Secunda eorum, qui doctrinæ receptæ aſſentiuntur: Neque enim omnes ſtatim novatorem ſequuntur. Tertia eorum, qui neutri parti accedunt, exiſtimantes, controverſiam illam non adeò magni eſſe momenti, ſed verſari tantùm circa phraſin, aut vocem, non verò circa rem ipſam. Talem ſcenam vidit Eccleſia, cùm Arius dogma novum in eam introduxiſſet. Sozom. lib. III. c. 13. Poſitis autem factionibus iſtis, omnia ſolent turbari, ita ut non templa ſolùm, ſed & fora, aulæ, curiæ, ſcholæ, vici, compita, porticus, naves, plauſtra, domus, thori, palæſtræ, tonſtrinæ, balnea, diverſoria, convivia plena ſint contentionum; nec viri tantùm, ſed & fœminæ; nec ſolùm docti, ſed rudes quoque, bajuli, nautæ, fabri, aurigæ, corydones Profeſſionem Theologicam (ſi DIs placet) exerceant, déque controverſia judicent, eò majore cum fiducia & animi contentione, quò craſſior in iis regnat ignorantia. Nec malum hoc in uno conſiſtit loco, ſed ex hoc in iſtum, ex urbe in urbem, è regione in regionem, è provincia in provinciam, è regno in regnum vagatur, dum vel ipſe novator, vel ejus aſſeclæ, vel utrique ſimul errorem diſſeminant, aut defendere ac vindicare ſatagunt. II. Ob impedimentum veritatis divinæ: nam per diſſidium Eccleſiæ, è novatione ortum, ludibrio adverſariorum exponitur vera religio, & ſic illi abſterrentur ab amplectendâ veritate: ceu prudentis-

dentiſſimus obſervavit Imperator, Conſtantinus, in epiſtola ad Chreſtum, quæ extat apud Euſebium Pamphili lib. 10. c. 5. Imò & ſociis religionis anſa præbetur, ut ei repudium mittant, atque abſcedant. Quemadmodum durante Paulini & Meletii diſſidio, parum abfuit, quin univerſa Eccleſia Antiochenſis Arianam hæreſin amplecteretur. Sozom. lib. 6. cap. 21. III. Ob pœnam, quam DEVS infligere ſolet propter novationes. Ideò enim perſecutiones immittit, & alias calamitates; fatente ac dolente Euſebio de Martyribus Palæſtinæ h. e. in ſupplemento libri 8. c. 12.

Declinabit autem & devitabit novitatem dogmatum Eccleſiæ Præpoſitus, ſi ſibi caverit, ne modum loquendi receptum, quantumvis ille totidem ſyllabis & apicibus non extet in Scriptura, faſtidiat & rejiciat. Nam I. diabolus per everſionem phraſium conatur ſubvertere rem ipſam, h. e. doctrinam veritatis & ſalutis. Videns enim, nihil ſe acturum, ſi directè & manifeſtè veritatem oppugnet, ſed fore, ut ſibi reſiſtant Doctores Eccleſiæ & populi, eam tenentes ac profitentes, indirectè eam petit, inſtigando inſtrumenta ſua ſive Novatores, ut tollant hunc vel illum loquendi modum, aut voculam vel literam aliquam, ſub prætextu, nihil inde detrimenti paſſuram ipſam fidem ſeu veritatem; cum tamen nimium patiatur detrimentum, & verus ſenſus ac doctrina corruat. Veteratoria iſta uſus eſt arte hoſtis nequiſſimus ſub Theodoſio II. & Valentiniano III. ceu memoriæ prodidit Evagr. libr. 1. c. 2. Conatur autem id facere duplici ratione, dum ſcilicet prætenditur, locutionem vel voculam aliquam contrariari ſive veritati doctrinæ, ſive paci Eccleſiæ. Priore modo luſit per Anaſtaſium, presbyterum Conſtantinopolitanum, quippe qui primus Mariam negavit Deiparam eſſe dicendam, eò quod talis locutio impingat in fidem: Hæc enim ejus erant verba in quodam ad populum Chriſti amantem ſermone: *Θεοτόκον τὴν Μαρίαν καλείτω μηδείς· Μαρία γὰρ ἄνθρωπος ἦν· Ὑπὸ ἀνθρώπου δὲ Θεὸν*

 τεχ-

τεχθῆναι, ἀδυνατον. *Mariam nemo Deiparam vocet. Nam Maria homo fuit. Fieri autem non poteſt, ut ex homine naſcatur DEVS.* Hunc Anaſtaſii errorem Neſtorius, utpote Epiſcopus, cum corrigere deberet, defendere ſtuduit, eiq; robur addidit, ita ut diceret: Τὸ γενόμενον διμηναῖον, ἢ τριμηναῖον, ὐκ ἂν Θεὸν ὀνομάσαιμι. *Ego illum, qui bimeſtris aut trimeſtris factus eſt, nunquam DEVM appellaverim.* Socr. lib. 7. c. 32. Evagr. lib. 1. c. 2. Poſteriore per Arianos, qui Patres Nicenos, eò quòd vocem ὁμούσιος, quæ in Scripturis non legatur, doctrinæ fidei inſeruiſſent, tempeſtatis illius, qua Eccleſiæ jactabantur, autores eſſe, vocabulo autem iſto eraſo omnia pacata fore & tranquilla, calumniabantur. Theodor. lib. 2. c. 3. Imò unius literulæ vel depravatione vel adjectione Eccleſiam orthodoxam corrumpere laborat, ceu videmus in Eutychianis & Arianis; illos enim inſtigavit, ut Chalcedonenſibus Patribus Chriſtum ἐν δύο φύσεσι *in duabus naturis* confitentibus, eundem ἐκ δύο φύσεων aſſererent, atq; adeò literam κ loco ν ſubſtituerent: hiſce verò inſpiravit, ut fidem Nicenam adjectione literæ ι adulterarent, & pro ſe interpretarentur; quaſi, ubi legitur ὁμούσιος, *conſubſtantialis*, ſcriptum eſſet ὁμοιούσιος, *ſimilis ſubſtantiæ*. Vid. de fraudibus hiſce Evagr. lib. 2. c. 18. & Sulpic. Sev. lib. 2. an. 357. II. Novatione vocis aut locutionis Dæmon Eccleſiam intendit in partes ſcindere, & diviſiones, pugnas, contentiones, & abſceſſiones excitare. Vti hiſtoria memorat, contigiſſe illis temporibus, quibus Ariani, Neſtoriani, Eutychiani mutationes vocum introduxere. III. Per καινοτομίαν facilis in hæreſin lapſus eſt. Sicut expertus eſt Neſtorius: Dum enim vocem Θεοτόκος, jam antehac ab Eccleſia uſurpatam, rejecit, hæreſin introduxit, qua in Chriſto DEVS ab Homine ſeparatur, adeoq; unitas perſonæ θεανθρώπου impiè læditur ac divellitur. Socr. lib. 7. c. 32. IV. Novator, ubi infauſto ſidere hæreſin enixus eſt aut alium monſtroſum errorem, Eccleſiæq; pacem violavit, ſibi ipſe, juſto DEI judicio, gravem ſæpe calamitatem attrahit. Vt vel ſolus Neſtorius

rius miſerabili ſuo exemplo docere poteſt: quid enim aliud lucratus eſt ſuo circa vocem θεοτόκος novandi ſtudio, quàm jacturam gratiæ Imp. Theodoſii II., ſedis Epiſcopalis, Eccleſiaſticæ communionis, exilium triſtiſſimum, & miſeram in exilio mortem? Evagr. libr. 1. c. 7. Hinc rectè ac ſapienter, ſub finem Edicti de fide ad omnes ubique Chriſtianos, vetuit Imp. Juſtinus II. ne quis deinceps circa ſyllabas rixaretur; additâ hâc ratione: Ὅτι πρὸς μίαν καὶ τὴν ὀρθὴν πίστιν τε καὶ ἔννοιαν αἱ συλλαβαὶ φέρουσι, *ſiquidem ſyllabæ ad unam eandemq; fidem & intelligentiam perducunt.* Evagr. lib. 5. c. 4. Atque ad eundem ſcopum collimant alii chriſtiana fide juxta & prudentia conſpicui Magiſtratus, qui poſt Sacram Scripturam certos libros, Normales ſeu Symbolicos dictos, Paſtoribus Eccleſiæ ſuæ commendant, eosq; juxta illam normam docere, & ab inuſitatis locutionibus ſibi cavere jubent. Jo. Bened. Carpzov. Iſag. in Libb. Symbol. Eccl. Luth. p. 3. & ſeqq.

Altera veri zeli pars eſt (uti diximus ſuprà,) vitæ morúmque tam interna quàm externa Sanctitas, quæ itidem maximè neceſſaria eſt iis, qui in Eccleſia docent. *Pag. 14.* Nam non ſatis eſt, veritatem divinam accuratè proponere, & contra adverſarios acutè diſputare, niſi exemplo vitæ aliis præeas, & (ut Chriſtus loquitur Matth. V, 16.) *lux tua ſplendeat coram hominibus, ut videant bona opera tua.* Hinc enim inſignes fructus redeunt ad Eccleſiam pariter, ac ipſos Doctores.

Ad Eccleſiam: Nam vitæ Sanctitas I. confirmat veritatem doctrinæ, eiq; fidem facit; ſicut è contrario improbitas doctrinam ſuſpectam reddit, atque animos hominum abalienat: ſive, ut graviſſimis Sozomeni verbis dicam, quæ extant lib. 8. c. 2. λόγος ὑπὸ τῶν ἔργων κοσμούμενος, πίστεως ἄξιος εἰκότως φαίνεται· ἄνευ δὲ τούτων, εἴρωνα καὶ τῶν ἰδίων λόγων κατήγορον ἀποφαίνει τὸν λέγοντα, κἂν σπουδάζῃ διδάσκων. *Oratio, quæ operibus exornatur, meritò fide digna videtur. Si verò operibus deſtituta ſit, oratorem impoſtorem eſſe arguit, ac ſuorum ipſius dictorum repre-*

henſorem, tametſi is in docendo magnæ ſit diligentiæ. Hinc eſt, quod populus Ægyptiacus, relictis Arianis, Monachorum Trinitatem profitentium ſententiam ſecutus eſt, eorumq; teſtimonia vera eſſe judicavit; nam *ἀρετὴν ἤσκουν virtutem colebant*, populus verò haud ſtultè credebat, *παρ' ἐκείνοις εἶναι τὴν ἀλήθειαν, οἱ τοῖς ἔργοις τὴν ἀρετὴν ἐπεδείκνυντο, penes illos veritatem eſſe, qui virtutem factis ipſis profiterentur.* Sozom. libr. 4. c. 10. & lib. 6. c. 20. II. Auditores reddit Paſtoris ſui æmulos: quemadmodum Sozomenus narrat de Joanne Chryſoſtomo, quòd, cùm vitam ageret planè divinam, ad æmulationem virtutis ſuæ auditorum animos excitaverit. libr. 8. c. 2. III. Plurimum confert ad converſionem hæreticorum & errantium; ceu ſuo exemplo, Conſtantinopoli cum doceret, probavit Gregorius Nazianzenus: Etenim *ibi brevi tempore tantum ad emendandum populum vetuſtis hæreticorum infectum venenis profecit, ut tunc primum Chriſtiani ſibi fieri viderentur, & novellam lucem veritatis aſpicere, cum religionis Doctor multa quidem verbis, plura tamen doceret exemplis: nec viderent ab eo diſcipulis aliquid imperari, quod non prius ipſe feciſſet.* Ruffin. l. 2. Hiſt. Eccl. c. 9. IV. Impetrat pacem & tranquillitatem à Domino: uti evénit olim ante Diocletiani imperium, cum Paſtores populiq; probitati ac imprimis concordiæ litarent, recenſente Euſebio lib. 8. c. 1.

Ad ipſos verò Doctores: dum ii, qui vitæ ſanctitate coruſcant, I. hoſtibus veritatis æmulisq; anſam calumniandi eripiunt, & ora obturant. Ita quamvis invidiæ ſtimulis apud Alexandrum, cui Epiſcopatus Eccleſiæ Alexandrinæ commiſſus erat, incitaretur Arius presbyter, tamen, *τὴν μὲν ἀξιέπαινον τοῦ ἀνδρὸς πολιτείαν θεώμενος, συκοφαντίας ὑφαίνειν οὐκ ἠδύνατο*, i. e. *cum vitam ejus & converſationem omni laude dignam videret, calumnias adverſus eum contexere nullas poterat.* Theodor. lib. 1. c. 2. II. Dum perſecutores commovent, ne ſibi damnum inferant, ſed potiùs parcant, & tranquillitatem indulgeant. Prout

ut

ut quidem legimus de Valente Imp. quòd eos, qui cum Arianis communicare nolebant, Eccleſiis ejecerit, pecuniis mulctarit, verberibus exceperit, tormentis excruciaverit, variáq; affecerit morte, ſed Antiochiam delatus, Paulino Epiſcopo, τὸν βίον αἰδεσθεὶς, *ejus ſanctimoniam vitæ reveritus*, pepercerit. Sozom. lib 6. c. 7. Inde jam à contrario licet argumentari, quantum ille noceat & Eccleſiæ & ſibi, qui cum vera doctrina non conjungit vitæ ſanctimoniam. Hoc etiam è dictis ſequitur, eos, qui ad ſacrum officium adſpirant, in tempore anniti debere, ut optimas probitatis & ſanctitatis merces ſibi comparent, quò exemplo eſſe poſſint gregi, & ſacerdotali honore dignè frui. Imo magis juvabit in ſanctitate, quàm in eruditione proficere, cùm hæc ſine illa fruſtra quæratur. Vide religioſiſſimi Speneri Pia Deſideria p. 125. & ſeqq.

Egimus hactenus de illa Prudentiæ Eccleſiaſticæ parte, quæ erga DEVM ſe exerit. Reliquum eſt ergò, ut nunc dicamus de ea, quæ circa HOMINES verſatur. Quorum alii cum ſint in Eccleſia, iique vel docendi, vel regendi, alii foris ſeu extra Eccleſiam, iiq; vel hæretici vel infideles: cumq; in congreſſibus & colloquiis tàm hi quàm illi interdum ſeſe offerant, diſpiciendum erit, quomodo prudens Eccleſiæ Doctor ubique, & erga omnes, ſe exhibeat.

Docendi autem ſunt fideles potiſſimum in CONCIONIBVS. Quod ut dextrè & prudenter faciat Orator Eccleſiaſticus, præcepta quædam partim ad res proponendas, partim ad proponendi modum pertinentia ante oculos habet. Enim verò, quod ad res ipſas attinet, id agit, ut fideliter doceat, nec quicquam eorum omittat, quæ aliis prodeſſe poſſunt, nil reticeat aut mutilet, nil de ſuo adjiciat: quicquid autem ad lites potiùs excitandas, quàm ad fidem pietatemq; hominibus ingenerandam ſpectat, id maximopere vitet; ſecutus exemplum Apoſtoli Pauli, qui itidem *nil ſubterfugit eorum, quæ conducerent, quò minùs annunciaret* Epheſiis. Act. 20, 27. Atq; huc etiam

pertinent, quæ ſcripſit 1, ad Cor. 4, 2. ubi ſe alioſq; ſui ſimiles vocat *diſpenſatores myſteriorum DEI,* addens illud, *requiri in Oeconomis, ut fideles reperiantur.* Fidelitas autem id imprimis poſtulat, ne quid rerum neceſſariarum ulla de cauſa ſuffureris, aut metu aliquo vel impatientia ab officio te avocari patiaris. Deinde diligenter expendit, quid cuiq; tempori, perſonæ, & loco maximè conveniat, & non ſemper ea, quæ per ſe maximè ſunt neceſſaria aut præclara, proponit, ſed interdum ea potiùs, quæ perſonis magis ſunt neceſſaria, aut temporibus magis conveniunt. Vt fecit Chryſoſtomus, teſte Eraſmo in ejus vita, quæ etiam extat in volumine Epiſtolarum. p. 1142. Itaq; ſi obſervet, certum eſſe aliquod doctrinæ caput, in quo minus ſint inſtructi auditores, illud potiſſimum inculcat: ſiq; videat, errorem in Eccleſia gliſcere, aut metuendum eſſe, ne eo inficiatur Eccleſia, ei maturè occurrit, & animos adverſus eum præmunit, aut ab eo liberat, qui jam fuere ſeducti, præſertim ſi ſit valdè noxius. Sæpius tamen ac diligentius ea inculcat, quæ ad mores pertinent, quàm quæ ad cognitionẽ; quia hæc, præſertim quatenus neceſſe eſt, faciliùs capiuntur, illa difficilius fiunt, & plus in actione ſitum eſt, quàm in cognitione; imò in actione per ſe omnia, in cognitione eatenus, quatenus ad actionem eſt neceſſaria. Itaque etiamſi nonnunquam myſterium aliquod religionis Chriſtianæ explicandum ſumat, tamen crebras miſcet admonitiones, & ita res tractat, ut non tantùm mens auditoris formetur, verùm etiam affectus cieatur. Præterea ſæpius explicat veritatem, quàm ut refutet errores, & adverſus alios diſputet, præſertim ſi Eccleſiæ ab adverſariis non imminéat periculum, & nulli vel pauci inter auditores ſint docti, quibus de contraria ſententia aliquid conſtet: quoniam ad cathedram Academicam potiùs, quàm ad ſuggeſtum Eccleſiaſticum pertinet quæſtionum Theologicarum tractatio, juxta Lutheri dictum: *In ſcholis de abſentibus, in templis de præſentibus agendum.* Quod ſi verò ad confutandos errores accedit, non promiſcuè omnes aggreditur, nec obſo-

letos

lectos & dudum orco ſepultos, ne Camerinam videatur movere; ſed recentiores, eosq; potiſſimùm, qui cœtum, cui præeſt, inficere vel ſeducere poſſint, vel jam corripuerunt. Nec omnia, ſed palmaria tantùm argumenta adverſariorum proponit; & bona quidem fide, prout in ſcriptis eorum extant; propoſitáq; ex præſente textu, locisq; parallelis, ſine ſophiſtica oſtentatione ſubtilitatis, & ſine excandeſcentia, graviter tamen, ſolidè & breviter convellit, ut veritatis amor, non cavillandi ſtudium, in refutatione appareat. Probè etiam diſcrimen facit inter dogmata erronea, & Eccleſias, in quibus ea proponuntur, ita ut illa quidem condemnet, non verò protinus has ipſas, cum ſæpè aures auditorum puriores ſint labiis docentium: nec non inter errores graviores, qui fidei fundamentum evertunt, & leviores, qui non tangunt ipſam fidei baſin, ſed vel incommodam locutionem reſpiciunt, vel minùs probam textûs alicujus Biblici difficilioris interpretationem, aut quæſtiones, ut vocant, adnatas; inter graviorum errorum initium, & progreſſum; inter ſeductores & ſeductos; inter adverſarios contumaces, & dociles; inter eos, qui ex obſtinatione, & alios, qui ex infirmitate, ignorantia, aut mentis imbecillitate errant; deniq; inter Eccleſiam liberam, quæ ſub pio & orthodoxo Magiſtratu floret, & preſſam, ſeu ſub Magiſtratu heterodoxo gementem atq; afflictam. Enim verò, exemplo Chriſti, Apoſtolorum & primitivæ Eccleſiæ, acriùs invehitur in illos, quàm in hoſce; in progreſſu errorum graviorum, quàm in initio; & liberiore elencho utitur in libera, quàm in preſſa Eccleſia, *ne ſcilicet* (ut loquitur Gerh. Comm. in 1. Petr. c. 3. p. 419.) *zelo intempeſtivo, & cumprimis acerbiore falſi alicujus dogmatis rejectione atq; damnatione, apud adverſarios cæleſtis veritatis, Eccleſia plus detrimenti afferat, quàm ſalutem piorum promoveat.* Nec facilè Collegam aliquem refutat, niſi fortè metus ſit ſeductionis: Supra omnia autem cavet ſedulò, ne quem ex ſolo auditu ſeu relatione aliorum, & antequam ipſe diſſentientis ſcriptum accuratè legerit, caſtiget, atq; rejiciat. Qua in re aliquando peccatum

eſt:

eſt ab Epiſcopo Salaminio, ceu memorat Sozom. lib. 8. c. 15. Habet quoq; rationem captus & ingenii auditorum: ſciens, alios lacte eſſe enutriendos, tanquam infantes in Chriſto Jeſu, atq; in religione Chriſtiana adhuc pueros: aliis ſolidiorem cibum eſſe præbendum, utpote jam adultis, & in doctrina Chriſti provectioribus. 1. ad Cor. 3, 1. 2. ad Hebr. 5, 12. 13. 14. Nimirum prima doctrinæ Chriſti elementa, quæ etiam à rudibus facilè capi poſſunt, proponit iis, qui vel per ingenium, vel per temporis, quod in Eccleſia conſumſerunt, brevitatem, vel per ætatem nondum ſunt rerum difficiliorum capaces; abſtruſiora verò myſteria iis, qui ingenio plus valent, atq; in doctrina Chriſti jam ſunt exercitatiores. Itaque ab imperfectioribus ad perfectiora, à primis rudimentis ad ſolidiorem & exquiſitiorem doctrinam paulatim manuducit auditores, atque adeò ita docet, ut jure dicatur *ὀρθοτομεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, rectè ſecare ſermonem veritatis.* 2. ad Tim. 2, 15.

In modo proponendi duo potiſſimùm ſunt conſideranda, Verba & Actio: quò etiam Affectus pertinet, qui orationem (ut ita loquar) animat. Jam in hiſce etiam conſiderate mihi prudentiam Doctoris Eccleſiaſtici. Etenim verbis utitur planis ac perſpicuis, & ad captum auditoris accommodatis: omnem autem affectationem, & immoderatum ac nimis exquiſitum verborum ornatum cane pejus & angue fugit; non quòd incultam adamet orationem, & barbariem quandam ac ſermonis ruditatem depereat, ſed quòd meminerit, dandam ſibi eſſe operam, ut omnia nativa eſſe videantur, & veluti ſub manu nata, non verò longè ante conquiſita, aut nimis picturata. Itaque figuras etiam varias adhibet, quemadmodum in ſcriptis Apoſtolorum & celeberrimorum Eccleſiæ Patrum videmus, ſed quæ à communi ratione nil, aut parum admodum diſcedant, quasq; fervor ſpiritûs potiùs ſuggerat, quàm Rhetorum præcepta. Fugit etiam redundantiam & effuſam verborum

borum copiam, ne multitudine iſta res obſcuretur, & animus auditoris obruatur; idq́; imprimis tum, ubi rei alicujus natura explicatur, aut ſententia aliqua proponitur, aut rationes & argumenta exponuntur. Interdum tamen amplificationes & illuſtrationes varias affert pro ratione neceſſitatis, quam ex difficultate rei & captu auditorum ipſe pro ſua prudentia æſtimat. Vbi exhortandi ſunt aut corrigendi auditores, paulo plus licentiæ ſibi ſumit, ob motum animi, qui in exhortationibus aut reprehenſionibus concipi ſolet à dicente, & imprimi debet animo auditoris: impetus enim ille & fervor orationi flumen quoddam ſuppeditat, ſed rerum ponderibus plenum, & bona mente agitatum.

Ad dicendum cum ſingulari religione ac reverentia Summi Numinis accedit, profanas omnes curas ex animo pellit, non ſuam quærit gloriam, non affectibus indulget; ſed divinam gloriam, & eorum, ad quos ſermonem habet, ſuamq́; ipſius ſalutem unicè quærit, cogitans, ſe non profanum aliquod negotium tractare, nec in theatrum prodiiſſe ad auditores oblectandos, & tempus fallendum, aut in palæſtram ad feriendum adverſarium, à quo læſus fuerat, aut ne læſus quidem; ſed DEI ſe negotium coram Eccleſia, in DEI & ſanctorum angelorum conſpectu agere, eoq́; ſolicitè cavet, ne fortè alicubi impingat, & aliquid minus cautè proloquatur. *Si quis* enim *loquitur*, h. e. Eccleſiam docet, aut verbum DEI prædicat, loquatur *ut ſermones DEI.* 1. Petr. 4, 11. Quod divus Hieronymus intelligens, verè dixit in Comment. ad Gal. 1, 11. Tom. IX. p. 162. edit. Eraſm. *Grande periculum eſt in Eccleſia loqui, ne fortè interpretatione perverſa, de Evangelio Chriſti fiat Evangelium hominis, aut, quod pejus eſt, Diaboli.* Atque hanc ob cauſam conſcripſit ediditq́; aureum libellum de formulis cautè loquendi (quem Studioſi Theologiæ omninò ſibi commendatum habeant) *Vir omni memoria digniſſimus*, Vrbanus Regius, ſicut ipſe narrat in præfatione illius hiſce verbis: *Quare ut ju-*

niores & nondum ſatis exercitati tyrones Theologiæ, omnia in docendo ſcandala evitare faciliùs queant, conſcripſi vobis brevem quandam rationem cautè loquendi de præcipuis Chriſtianæ Doctrinæ articulis, quam & ego inter concionandum obſervo, qui jam tot annos in plerisq; Germaniæ locis non ſine acerbo animi dolore vidi, quàm graviter offenſa ſit Chriſtianorum ſimplicitas indiſpoſito illo, inſulſo, & imprudenti dicendi genere, cum nec quid dicant, ſatis animadvertant scioli quidam, improvidi, ſola eruditionis opinione inflati.

Sed ad prudentem Doctorem noſtrum revertamur. Cum duæ ſint doctrinæ Chriſtianæ partes, quarum altera res credendas, altera faciendas tradit (quanquam illæ ad has in Theologia, quæ non ſpeculativa, ſed practica ſcientia eſt, referuntur) in prioribus proponendis ita is ſe gerit, ut appareat, ipſum penitus de iis eſſe certum ac perſuaſum, præſertim ſi res ſit ad ſalutem neceſſaria, aut alioquin ex ſacris paginis liquidò pateat: quare ita rem narrat, ut videatur non audita, ſed viſa referre. In poſterioribus verò proponendis utitur fervore, nato ex deſiderio & amore earum rerum, quas aliis commendat, aut odio illarum, à quibus auditores abſterret. Novit enim, ſuarum eſſe partium, ut eum motum, quem auditoris animo vult imprimere, ipſe prius ſentiat, atque in ſe, tanquam in ſpeculo, exhibeat. Quo nomine iterum Eraſmo laudatur Chryſoſtomus, in ipſius vita p. 1145. Epp. Neq; verò iſtos animi motus hiſtrionicè fingit, aut externis tantùm geſtibus exprimit, ac ſi in Comœdia res ageretur; ſed in animo ſuo jam ante reſidentes, partim precibus ac votis orationi præmiſſis, partim ipſa dictione & orationis impetu concitat, & concitatos, quaſi ſub conſpectum auditorum, producit. Atque hinc etiam patere poteſt, qui geſtus, quæ actio ſit Oratoris ſacri, & prudentis, ea nempe, quæ motum animi ſequatur, adeoq; nativa ſit, & cum verbis dicentis ubique mirum in modum conſentiat; ita ut auditor in geſtu ipſo aut vultu dicentis, ac vocis ſono, id ſibi videre videatur, quod in verbis audit. Ser-

vat ergò prudentiæ amans Doctor inter dicendum gravitatem in vultu, ac toto corporis geſtu, qui virilis eſt, ac talis, qualem homo maximè ſeria cogitans & dicens exhibere ſolet. Quare quicquid levitatem quandam redolet, quicquid molle & effœminatum eſt, quicquid ludicrum, aut ridiculum, id quàm longiſſimè à ſe arcet. Vitat tamen etiam ſupercilium, & ſuperbiæ, vel audaciæ, aut imprudentiæ ſpeciem, memor, decere gravitatem, ſed modeſtia temperatam. Sunt & multa alia præcepta, quæ prudens Concionator diligentiſſimè obſervat, nos verò, ne præſens Diſſertatio in librum abeat, commemorare nolumus. Noſſe interim ea qui cupit, (cupere autem debent omnes Miniſterii Candidati) adeat eos, aut unum atque alterum eorum, qui de Officio Eccleſiaſtico, vel de Ratione concionandi ſcripſere, quales ſunt, inter Noſtrates, Viri laude noſtra majores, Lutherus, Philippus Melanchthon, Luc. Oſiander, Æg. Hunnius, Frid. Balduinus, Sleupnerus, Rebhan, Hier. Weller, Hülſemannus, Chriſtianus Chemnitius, Carpzovius, Eckhardus, Joh. Olearius, Joh. Henr. Vrſinus. Groſſius, Gœbelius, Quenſtedius, Zeidlerus, Bajerus. Quibus addi poſſunt Joh. Gerhardus in Meth. Stud. Theol. p. 200. & ſeqq. & Theoph. Spizelius, in Infel. Literato, p. 1108. & ſeqq. Vt taceam Pontificios, Eraſmum, Ludovicum Granatenſem, Didacum Stellam, Jacob. Pereſium, Auguſtinum Valerium, Carolum Regium, Cauſſinum; & Reformatos, Sohnium, Zachar. Vrſinum, Amandum Polanum, Alſtedium, Bartholom. Keckermannum, Wilh. Zepperum.

Nec minor in Ecclesiae Regimine prudentia eſt adhibenda, quoniam major competit libertas Eccleſiæ, quàm aliis ſocietatibus, e. g. herili, paternæ, civili, ubi cogi homines & adigi vi ad officium poſſunt. Nam Eccleſiæ Antiſtites non poteſtatem & imperium in eos habent, quibus præſunt, ut pater in filios, herus in ſervos, Magiſtratus in ſubditos; ſed

auctoritatem tantùm. Joh. Gerh. L. de Miniſt. Eccl. §. 196. Joh. Frid. Böckelm. axiom. 9. Diſp. Inaug. de Diverſis Juris Themat. p. 14. Itaque prudens Eccleſiæ Antiſtes ante omnia cavet, ne imperium ſibi arroget aut dominium in Eccleſiam, ſciens, fideles eſſe peculium Domini, non verò res ipſorum Seniorum proprias, ſeu mancipia quædam; atque hoc ſenſu prohibuiſſe S. Petrum 1. ep. 5, 3. *ne Presbyteri dominentur Cleris*, h. e. Eccleſiis, quæ ſunt inſtar hæreditatis DEI ac Chriſti. Vid. Eſtius in h. l. Quare non audet pro arbitrio ſuo quidvis imperare Eccleſiæ, aut aliquibus, qui ſunt in Eccleſia, ne conſcientiæ illorum jugum imponat, à DEO non impoſitum. Neque etiam imperiosè cum iis agit, quibus præeſt, & nimis rigidè ac duriter eos tractat, eosque pro lubitu objurgare, aut etiam ipſis convicium dicere audet. Balduin. in Inſtitut. Miniſtr. Verbi pag. 266. Quenſted in Eth. Paſtor. pag. 338. Quin nec aliorum admonitiones faſtidit ipſe ac repudiat, ſed potiùs lubens audit, ac fert patienter, recolens, & ſe eſſe hominem, nihilq; à ſe humani alienum eſſe. Balduin. l. c. p. 67. Deinde non eo animo ſacrum munus ſuſcipit atque adminiſtrat, ut lucrum aut quæſtum inde faciat (quod rurſus prohibet Petrus 1. ep. 5, 3.) ſed ut ſalutem eorum, quibus præeſt, gloriamq; divinam promoveat: Qui enim putant, *pietatem* ſeu religionem, ejusq; negotium *eſſe quæſtum* h. e. rationem faciendi quæſtum, imprudentiſſimi ſunt mortalium, & *incidunt in tentationem & laqueum, & cupiditates multas amentes & damnoſas, quæ demergunt in exitium & perniciem*, ceu loquitur Apoſtolus Paulus 1. ad Tim. 6, 5. 9. ſubjungens denique graviſſimam hanc adhortationem: *Tu verò, ô homo DEI*, (Eccleſiæ miniſter) *fuge iſta*. Quenſt. l. c. pag. 229. Præterea exemplo ſuo ad omne pietatis genus aliis prælucet, *& per omnia ſe ipſum præbet typum* ſeu exemplar *bonorum operum*, uti Cretenſium Epiſcopo, Tito præcipit divus Paulus in ep. c. 2, 7. Cæterum curat, ut doctrinæ omnes, quæ in Eccleſia proponuntur, pertineant

tineant ad ædificationem illam, quæ eſt in fide, faciántq; ad imprimendam hominibus charitatem ex puro corde & conſcientia bona, & fide non ſimulata: utq; doctrinæ ab his diverſæ, ſive fabulæ inutiles, ſive ſententiæ pernicioſæ, omittantur: item quæſtiones inutiles, ac λογομαχίαι, ex quibus contentiones oriri ſolent: hæreſes imprimis ut extirpentur, aut, ſi quæ oriantur de novo, in ipſa, quod ajunt, herba ſupprimantur; hæretici verò homines, poſt unam atque alteram admonitionem, vitentur. Joh. Gerh. L. de Min. Eccl. §. 372.

Et ut mores fidelium, doctrinæ ipſis propoſitæ ſint conformes, non modò in genere omnes adhortatur, ſed pro re nata certum etiam hominum genus, vel in ſpecie ſingulos. Nimirum ſi videt, eſſe aliquos in officio faciendo ſegniores, aut adhuc infirmos, vel etiam eſſe quippiam magis arduum his vel illis ſuſcipiendum, à quo facilè poſſent abſterreri, tunc imprimis eos excitat atque inſtigat; imò & ſponte currentibus calcaria addit. In ipſa autem adhortatione decentem præ ſe fert gravitatem, ita ut ex verborum & vultûs gravitate appareat, ipſum rem ſeriam tractare, adeóq; admonitionem minimè contemnendam eſſe, ceu procul dubio fecit Titus, ita informatus à Paulo in ep. ad ipſum c. 2, 15. Orationem & ſuæ, & illius, cum quo agit, perſonæ accommodat, ita ut cum ſenioribus, ſi ipſe ſit junior, agat tanquam cum patribus, cum junioribus tanquam cum fratribus; ſi verò ſenior, cum ſenioribus, tanquam frater, cum junioribus tanquam pater: eodemq; modo reliquas perſonarum conditiones, quarum eſt habenda ratio, obſervat, ut ſingulis convenientem exhibeat honorem.

Eos, qui ſe benè geſſerunt, ad ſimilia, aut etiam majora ac præclariora facta hortatur, & laudat, ſed moderatè; ſicuti facit Chryſoſt. T. 1. Opp. p. 94. edit. Eraſm. Imò plane non laudat, ſi videat, eos non tantùm immoderatis, ſed etiam quibusvis laudibus intumeſcere, &, cum ſe ſat bonos ſibi eſſe perſua-

auctoritatem tantùm. Joh. Gerh. L. de Miniſt. Eccl. §. 196. Joh. Frid. Böckelm. axiom. 9. Diſp. Inaug. de Diverſis Juris Themat. p. 14. Itaque prudens Eccleſiæ Antiſtes ante omnia cavet, ne imperium ſibi arroget aut dominium in Eccleſiam, ſciens, fideles eſſe peculium Domini, non verò res ipſorum Seniorum proprias, ſeu mancipia quædam; atque hoc ſenſu prohibuiſſe S. Petrum 1. ep. 5, 3. *ne Presbyteri dominentur Cleris*, h. e. Eccleſiis, quæ ſunt inſtar hæreditatis DEI ac Chriſti. Vid. Eſtius in h. l. Quare non audet pro arbitrio ſuo quidvis imperare Eccleſiæ, aut aliquibus, qui ſunt in Eccleſia, ne conſcientiæ illorum jugum imponat, à DEO non impoſitum. Neque etiam imperiosè cum iis agit, quibus præeſt, & nimis rigidè ac duriter eos tractat, eosque pro lubitu objurgare, aut etiam ipſis convicium dicere audet. Balduin. in Inſtitut. Miniſtr. Verbi pag. 266. Quenſted in Eth. Paſtor. pag. 338. Quin nec aliorum admonitiones faſtidit ipſe ac repudiat, ſed potiùs lubens audit, ac fert patienter, recolens, & ſe eſſe hominem, nihilq; à ſe humani alienum eſſe. Balduin. l. c. p. 67. Deinde non eo animo ſacrum munus ſuſcipit atque adminiſtrat, ut lucrum aut quæſtum inde faciat (quod rurſus prohibet Petrus 1. ep. 5, 3.) ſed ut ſalutem eorum, quibus præeſt, gloriamq; divinam promoveat: Qui enim putant, *pietatem* ſeu religionem, ejusq; negotium *eſſe quæſtum* h. e. rationem faciendi quæſtum, imprudentiſſimi ſunt mortalium, & *incidunt in tentationem & laqueum, & cupiditates multas amentes & damnoſas, quæ demergunt in exitium & perniciem*, ceu loquitur Apoſtolus Paulus 1. ad Tim. 6, 5. 9. ſubjungens denique graviſſimam hanc adhortationem: *Tu verò, ô homo DEI,* (Eccleſiæ miniſter) *fuge iſta.* Quenſt. l. c. pag. 229. Præterea exemplo ſuo ad omne pietatis genus aliis prælucet, *& per omnia ſe ipſum præbet typum* ſeu exemplar *bonorum operum*, uti Cretenſium Epiſcopo, Tito præcipit divus Paulus in ep. c. 2, 7. Cæterum curat, ut doctrinæ omnes, quæ in Eccleſia proponuntur, pertineant

tineant ad ædificationem illam, quæ eſt in fide, faciántq; ad imprimendam hominibus charitatem ex puro corde & conſcientia bona, & fide non ſimulata: utq; doctrinæ ab his diverſæ, ſive fabulæ inutiles, ſive ſententiæ pernicioſæ, omittantur: item quæſtiones inutiles, ac λογομαχίαι, ex quibus contentiones oriri ſolent: hæreſes imprimis ut extirpentur, aut, ſi quæ oriantur de novo, in ipſa, quod ajunt, herba ſupprimantur; hæretici verò homines, poſt unam atque alteram admonitionem, vitentur. Joh. Gerh. L. de Min. Eccl. §. 372.

Et ut mores fidelium, doctrinæ ipſis propoſitæ ſint conformes, non modò in genere omnes adhortatur, ſed pro re nata certum etiam hominum genus, vel in ſpecie ſingulos. Nimirum ſi videt, eſſe aliquos in officio faciendo ſegniores, aut adhuc infirmos, vel etiam eſſe quippiam magis arduum his vel illis ſuſcipiendum, à quo facilè poſſent abſterreri, tunc imprimis eos excitat atque inſtigat; imò & ſponte currentibus calcaria addit. In ipſa autem adhortatione decentem præ ſe fert gravitatem, ita ut ex verborum & vultûs gravitate appareat, ipſum rem ſeriam tractare, adeóq; admonitionem minimè contemnendam eſſe, ceu procul dubio fecit Titus, ita informatus à Paulo in ep. ad ipſum c. 2, 15. Orationem & ſuæ, & illius, cum quo agit, perſonæ accommodat, ita ut cum ſenioribus, ſi ipſe ſit junior, agat tanquam cum patribus, cum junioribus tanquam cum fratribus; ſi verò ſenior, cum ſenioribus, tanquam frater, cum junioribus tanquam pater: eodemq; modo reliquas perſonarum conditiones, quarum eſt habenda ratio, obſervat, ut ſingulis convenientem exhibeat honorem.

Eos, qui ſe benè geſſerunt, ad ſimilia, aut etiam majora ac præclariora facta hortatur, & laudat, ſed moderatè; ſicuti facit Chryſoſt. T. 1. Opp. p. 94. edit. Eraſm. Imò plane non laudat, ſi videat, eos non tantùm immoderatis, ſed etiam quibusvis laudibus intumeſcere, &, cum ſe ſat bonos ſibi eſſe perſua-

deant, ad altiorem pietatis gradum non contendere: vel laudes miſcet cum adhortationibus, monetq; ad altiora adhuc eſſe contendendum, & priſtina facta, quantumvis præclara & eximia, nil prodeſſe, niſi cætera quoque illis reſpondeant: Quo pacto videmus agere Apoſtolum cum Theſſalonicenſibus, quos non uno loco vehementer laudat, 1. ad Theſſ. 1, 6. c. 2, 13. 19. & 4, 10. Quod ſi autem vel rumor, vel indicium ſit, eſſe aliquos, qui facienda non fecerint, ſtatim diſcernit inter rem apertam, ac dubiam. Si dubia ſit, inquiſitionem facit, & cognitionem ac judicium quoddam inſtituit, in quo vel teſtibus vel aliis argumentis convincatur, qui peccâſſe arguitur, ſi rem ipſe diffiteatur. Neque verò facilis credit, aut ſuſpicionem ex levi rumore, vel unius hominis teſtimonio de Viro, qui credebatur pius, in animo ſuo patitur enaſci, atque ita ſe gerit, ut calumniatores ſentiant, ipſum non facilè dictis ſuis præbere aures ac fidem; quin etiam eos, qui aliquid deferunt, amicè monet, ne vel ipſi quidquam adverſus innocentem confingant, vel aliis quippiam mali afferentibus temerè fidem adhibeant. Carpz. l. c. p. 441. 435. Chriſtian. Chemnit. in Brevi Inſtruct. fut. Min. Eccl. p. 322. Ad judicium ipſum aut cognitionem cauſæ cum perventum fuerit, in eo habendo ac ferenda ſententia triplicem imprimis vitat ſcopulum, quem Paulus Timotheo diligenter vitandum eſſe monſtrat, 1. ep. 5, 21. 22. nempe 1. præjudicium. 2. favorem alterius partis, ſeu προσωποληψίαν, 3. temeritatem, ſeu celeritatem in judicando.

Quod ſi verò res ſit aperta & in confeſſo, aut per legitimum judicium veritas rei deprehenſa, reſtat cenſura & caſtigatio Eccleſiaſtica: quæ vel verbis peragitur, ac dicitur *Reprehenſio*, item *Objurgatio*; vel factis, & dicitur *Excommunicatio*. Arguit ergò prudens Epiſcopus, & peccatorum convincit, ſeveriùsq; reprehendit eos, qui vel peccata ſua convicti agnoſcere nolunt, eáq; defendunt, aut valdè extenuant, vel alioqui contumacius ſe gerunt, atque ab iis deſiſtere recuſant. Nam

qui ea ſtatim agnoſcunt, ſeipſi accuſant ac damnant, culpam deprecantur, aliisq; modis dolorem ſuum teſtantur, in eos, ne crudelis videatur, minimè verbis ſævit; niſi fortè delictum nimis ſit grave & ſevera animadverſione dignum. Ubi tamen ſemper videt, ne ad deſperationem deducat, qui deliquerunt, ſed conſolatione eos ut erigat, & objurgationem charitate & bonitate temperet, juxta Apoſtoli monitum 2. ad Cor. 2, 6. & ſeqq. Atque hac in re diligenter diſcernit ingenia hominum, ſicut Medicus naturas ægrotorum, perpendens, alios qui generoſioris ſunt animi, molliùs tractari velle, faciliq; regi fræno; alios verò, qui animo ſunt magis ſervili, calcaribus indigere, & non niſi aſperitate quadam reprehenſionis & ſeveritate ad officium adigi. Interim ſeveritatem hanc, ut diximus, charitate ac bonitate temperat, eiq; ſemper etiam doctrinam admiſcet, ita ut non tantùm fervore utatur in reprehenſione & objurgatione, ſed rationes etiam, præſertim ubi ullo res id poſtulat modo, dictorum ſuorum afferat, & jure à ſe reprehendi oſtendat, quod reprehendit. Sicut iterum præcipere videtur Apoſtolus 2. ad Tim. 4, 2. Videatur & Paulus Voet in Juriſpr. S. p. 323. 337.

Atque alios privatim, alios coram pluribus, alios coram tota Eccleſia arguit & reprehendit. Privatim eos, quorum peccata adhuc ſunt occulta, aut ſine dedecore ac infamia, vel alio aliquo periculo, ad plures deferri vix poſſent, aut qui ſemel tantùm, vel ſaltem non admodum ſæpè peccaſſe deprehenſi ſunt, aut adhuc ſunt infirmiores: Coram pluribus eos, quorum delictum pluribus innotuit, quiſq; ſæpius moniti privatim, perrexerunt tamen in peccando, aut privatim jam moniti delictum agnoſcere & reſipiſcere noluerunt, denique qui auctoritate plurium fortè magis moverentur, quàm ſermonibus unius: Coram univerſa Eccleſia eos, quorum delicta in omnium notitiam venerunt, quive à paucioribus moniti ad frugem redire noluerunt. Quenſt. l. c. pag. 430. Opus Nov. Caſ.

Conſc. p. 137. Nam gradus reprehenſionis obſervare vult, ſicut Chriſtus docet, faciendum tùm, cùm frater à fratre læſus eſt (ut habetur Matth. 18. Confer Balduin. l. c. p. 170. & Voet l. c. p. 322.) & conſulere partim iis, qui deliquerúnt, partim aliis, iis cumprimis, qui ſunt in Eccleſia, ac per eos gloriæ divinæ: Illis quidem, ut ſanentur, his verò, ne peccantium exemplo corrumpantur, & ut ſcandala è Chriſtiano tollantur cœtu, nomenq; Domini ac DEI ſermo ne blaſphemetur. Vbi tamen charitatem inter & prudentiam quaſi medius ſedens Antiſtes, earumque conſilia petens, diligente trutinâ penſitat, utrum alieno pudori conſulendum magis ſit, an verò alienæ ædificationi. Cæterùm, antequam hi gradus adhibeantur, neminem delinquentium pro concione nominatim perſtringit, aut ita depingit, ut quivis eum poſſit noſcere, cùm, qui ita tanguntur, exaſperari ſoleant. Balduin. l. c. p. 171. Neque etiam eorum, quos taxat, geſtus & vocem repræſentat, ne ex ſchola mimorum prodiiſſe videatur. Carpzov. Jurispr. Conſiſt. p. 833. Quenſt. l. c. p. 462. 472. Abſtinet porrò à carpendis ſive vicinis ſive exteris Principibus, & probroſis eorum appellationibus, injuriasq; ab ipſis factas, Magiſtratibus aliis, atque imprimis DEO, vindicandas relinquit. Sui verò Magiſtratus injuſtitiam publicam, aliáve ejus vitia notoria, ſi publicè taxat, (neque enim Magnatum axillis pulvinos ſupponere, iisq; in peccatis adblandiri decet) modeſtè id facit, & ſine clamoribus tribunitiis, ne ſubditi ad ſeditionem excitentur, & reverentia atque obſequium eorum diminuatur, ſciens, pios ac prudentes Miniſtros debere eſſe præcones converſionis, non tubas ſeditionis. Dannh. in Theol. Conſc. Tom. I. p. 1130. Raupp. in Bibl. Portat. Pract. p. 837. Carpz. l. c. p. 82. Voet l. c. p. 321. 337.

Ad Excommunicationem, etiam minorem, quæ eſt ſuſpenſio peccantium à Confeſſione & S. Cœna, non temerè, nec propria auctoritate deſcendit, ſed Senatus Eccleſiaſtici,

aut

aut certè Antiſtitis vel Superintendentis ſui conſenſum implorat atque expectat. Chriſtian. Chemnit. l. c. p. 322. Multò minus autem quavis de cauſa proſilit ad arripiendum & vibrandum fulmen majoris excommunicationis, quæ eſt excluſio à conſortio & commercio fidelium, ſciens, eam, ut ſummum & maximè formidabile Eccleſiæ judicium, ita non facilè, nec ſine Conſiſtorii vel Magiſtratus Civilis, jure Epiſcopali gaudentis, conſenſu, ſuſcipiendam eſſe. J. Gerh. L. de Miniſt. Eccleſ. §. 194. Cæterùm ad omnia hæc reprehenſionis officia, patientiâ tanquam loricâ ſe munit, ut moroſitates auditorum, qui ab ipſo taxantur, quin & hominum malorum & contumacium odia, convicia, calumnias, aliáq; injuriarum genera ferre poſſit; ad exemplum Athanaſii, Baſilii Magni, Ambroſii, Jo. Chryſoſtomi, Hieronymi, & Auguſtini, de quibus vid. Spizel. in Vet. Acad. J. Chriſti: cum fieri aliter non poſſit, quin eorum offenſionem incurrat, & crabrones (quod ajunt) irritet, quorum quis vitia, tanquam ulcera, tangit, & exſcindere laborat. Quod reliquas regiminis Eccleſiaſtici partes ſpectat, in eam curam incumbit, ut omnia in Eccleſia fiant decorè & ſecundùm ordinem, utq; confuſio, quam DEUS odit, evitetur. 1. ad Cor. 14, ult. Vbique etiam ea agit, quæ apud Eccleſiam, cujus ipſe eſt Miniſter, conſueta & recepta ſunt, nec nova introducere conatur, etſi utiliora videantur, memor illius, quod ſcribit S. Auguſtinus in ep. 118. ad Januarium: *Ipſa mutatio conſuetudinis, etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat: Quapropter quæ utilis non eſt, perturbatione infructuoſa, & conſequenter noxia eſt. c. 5.* Et rurſus: *Totum hoc genus rerum liberas habet obſervationes, nec diſciplina ulla eſt in his melior gravi prudentiq; Chriſtiano, quàm ut eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam, ad quamcunq; fortè devenerit. c. 2.* In precibus pro Eccleſia fundendis diligenter conſiderat, quare vel univerſæ Eccleſiæ, vel certis ejus membris ſit opus, eâque perſpectâ ita concipit preces, (ſi quidem poteſtatem

E eas

eas concipiendi habet) ut imprimis id à Deo flagitetur, quo vel univerſi vel ſinguli tantopere indigent. Denique ingruente perſecutione, & propoſito vitæ periculo, non niſi circumſpectè vel fugit, vel ſubſiſtit: Subſiſtit, ſi videat, abſentiâ ſuâ periclitaturam ſalutem vel totius Eccleſiæ, vel aliquorum ejus membrorum. Voet p. 314; fugit autem, ſi id metuendum non ſit, & ii, qui Eccleſiæ imminent, Paſtoris vitæ inſidientur, vel nullo, vel exiguo ſaltem in præſens auditorum periculo; animumq; ſuum non tantùm ſpe erigit, fore, ut aliquando ad Eccleſiam redeat, aut alius aliquando in ſuum ſubſtituatur locum, aut ipſe alibi divinæ gloriæ plus prodeſſe queat, ſed & exemplo Athanaſii, Petri, Pauli, imò ipſius Chriſti, qui itidem fuga ſibi Eccleſiæq; conſuluerunt. J. Gerh. L. de Min. Eccl. §. 291. Quenſt. l. c. p. 716.

Atque hæ ſunt artes (ut ad mentem loquar Gregorii Papæ, qui part. 1. Curæ Paſtoral. c. 1. ait: *Ars eſt artium, regimen animarum*) prudentis Paſtoris ſeu Epiſcopi in regendis aliis. Quarum præludium quaſi eſt bona domus privatæ gubernatio: Cùm enim longè difficilius ſit, Eccleſiam, quàm domum regere, ut propterea Paulus dicat: *Si quis propria domui præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiam curabit?* 1. ad Tim. 3, 5. ideò ante omnia operam dat, ne quid ſiniſtri in regimine committat domeſtico. Itaque & uxorem (quam prudente conſilio è cœtu orthodoxarum, atque è corona caſtarum ſive virginum, ſive matronarum ſibi delegit. Vedel. pag. 102. & ſeqq. Raupp. l. c. p. 860.) manſvetudine regit, ejusq; mores ita moderatur, ne cuiquam ſint offendiculo; & liberos rectè educat, eorumq; delictis eò vel providentiùs obſtat, vel ſeveriorem medicinam adhibet, quò majore cum ſcandalo ſunt conjuncta; & totam familiam ita gubernat, ne ſervis, aut ancillis, aut aliis, qui pars familiæ ſunt, nimiam det licentiam, ſed ut omnes ad veram pietatem morumq; honeſtatem ſeſe adplicent, atque adeò ut domus ſua, in quam omnium civium oculi intenti

tenti ſunt,& ex qua quilibet,quæ ex uſu ſuo eſſe poſſint,petero ſe poſſe arbitratur, ſit (quod Cicero in lib. 1. de Orat. de domo Juriſconſulti dixit) *totius oraculum civitatis.* Balduin. l. c.p.286.

Continere nos non poſſumus, quin ſpecialiora Miniſtri Eccleſiaſtici munia evolvamus, &, quomodo in iis prudentiam, tanquam ducem, ſequatur, oſtendamus. Enim verò quod *Baptiſmum* attinet, infidelium infantes, qui adhuc ſunt in poteſtate Parentum, propriis ſuis gaudentium legibus, moribus, inſtitutis, ſacris, non rapit ad lavacrum regenerationis, nec ullum baptizat infantem, niſi perfectè natum, & ex utero in dias has luminis auras editum. Et circa fœtus monſtroſos cavet, ne quid monſtri committat. Enimverò ut religioni ſibi ducit, baptizare partum, qui ſit monſtrum propriè ſic dictum, in quo vel nulla, vel tantùm, quoad inferiorem corporis partem, exterior ſpecies & forma hominis appareat; ita illum, in quo eſt aliqua membri cujusdam deformitas, qua tamen ſchema hominis non planè obliteratur, ad ſacrum fontem admittere non dubitat. Cæterum à baptiſmo excludit amentes,& furioſos,invitos,dormientes,& liberos hæreticorum (qui in baptiſmi eſſentialibus errant, aut palàm profitentur, operam ſe daturos, ut illa ſua progenies in hæreſi,cui addicti ſunt, educetur) niſi fortè extremus detur neceſſitatis caſus & periculum vitæ certiſſimum, quippe quo omne ſubſecuturæ perverſionis diſcrimen tollitur; minimè verò excludit infantes quatuor, quinq;, aut ſex menſium, per abortum in lucem protruſos, vel infantes apoſtatarum, in parochia, cui præeſt, adhuc dum habitantium; neq; etiam liberos excommunicatorum, & expoſititios, niſi addita ſit ſchedula, atteſtans, eos ſacro fonte eſſe ablutos. Quanquam in nonnullis Proteſtantium Eccleſiis, expoſititii, non habita ejusmodi ſchedulæ ratione, baptizari ſoleant. Parvulos ante baptiſmi uſum demortuos non ſtatim condemnat, vel de eorum beatitudine dubitanter loquitur; imò etiam de illis, qui à ſceleſtis ſuis matri-

bus ſive in utero, ſive extra uterum necati ſunt, optima quæq; ſperat: & , ſi contingat, ut, parentibus baptiſmum differentibus & procraſtinantibus, fœtus aliquis abſque illo moriatur, probè ad omnes circumſtantias attendit, &, utrum illi infirmi in fide & perterrefacti ſint, aut ſecuri & tumidi, perpendit, ut illis videlicet Evangelium, hiſce Legem annunciare queat. Quodvis tempus, ſalva loci conſuetudine, baptiſmo adminiſtrando idoneum judicat; & uſum ſanctæ crucis retinet, non ſuperſtitioſum aut magicum, ſed hiſtoricum & commonefactorium; nec etiam in infantum baptiſmo, rigidum ſe præbet in clauſula illa, *Et quæ ipſe addidit*, Und Er ſelbſt darzu gethan hat/ vel retinenda, vel omittenda: quum neutrum eorum ſuis deſtituatur rationibus. De Suſceptorum numero non movet otioſas controverſias, ſciens, eum, pro conſuetudine locorum variare; interim ad id officii neutiquam admittit puellas aut puerulos, nullam Chriſtianæ fidei cognitionem habentes; nec homines diverſæ religionis, noſtram contemnentes, irridentes & inſectantes; nec adulteros, homicidas, diſſolutos, aut infamia notatos, qui quidem ſint notoriè tales; ſuis quoque interdicit, ne ſuſceptorum munere apud heterodoxos fungantur, ſi periculum ſit, ne vel cum adverſariis colludere, vel infirmorum fidem in hoc caſu ſubvertere videantur. Exorciſmum adhibere nullus veretur, tanquam adumbrationem & teſtimonium ſpiritualis captivitatis, & exhibiti Meſſiæ, præſtitiq; operis redemtionis, cujus ſpolia per verbum & ſacramenta diſtribuuntur; ut & efficaciæ divinæ, baptiſmi propriæ; nec non præcipui finis Miniſterii, qui eſt, pugnare contra Satanam; eundemq; judicat eſſe confeſſionem Eccleſiæ publicam de peccato originali, contra Pelagianos, Anabaptiſtas, & alios, cum eis facientes; nitique teſtimoniis primitivæ, ac praxi Eccleſiæ Græcæ: quamvis non ſit de baptiſmi eſſentia, nec corporalem quandam notet obſeſſionem. In baptiſmo neceſſitatis, Eccleſiaſticam Conſtitutionem accuratè ſequitur, & juxta

juxta eam baptiſmum, à laico vel fœmina collatum, quàm diligentiſſimè examinat. Parentes, ut curam liberorum ſuorum habeant, eosq́; , quò in Catechiſmo & Chriſtianis virtutibus informentur, ad ſcholas mittant, graviter ſæpiusq́; admonet; & de uſu ac fructu baptiſmi ſalutariter atque ad ædificationem dicere allaborat, oſtendens nimirum, eum eſſe eucharisticum, præmunitorium, & conſolatorium.

Confeſſiones peccatorum auditurus, diſcrimen ponere novit inter illam, quæ Deo fit, & eam, quæ Miniſtro Eccleſiæ; & quamvis hanc, auricularem dictam, non juris divini, ſed eccleſiaſtici, nec propter divinum, ſed propter humanum inſtitutum neceſſariam pronunciet, tamen retinet, propter confesſionem & abſolutionem. Jamq́; in loco Confeſſionis conſidens cogitat, eum non eſſe ſui ipſius, ſed Dei, cujus vices ipſe ibidem obeat: ſibiq́; à Deo ſummos & maximos theſauros, cum quibus ne univerſus quidem mundus comparandus ſit, creditos, ideoq́; in iis diſpenſandis omnem fidem à ſe adhibendam eſſe. Eum in finem non indiſcriminatim omnes admittit, ſed pœnitentes, in Catechiſmo informatos, quantumvis ſimpliciores ſint, nec tam exactè omnia calleant, reconciliatos, homines ejusdem fidei & confeſſionis, & litigantes in judicio, ſi teſtentur, ſe in conſcientia ſua certos eſſe, quòd defendant bonam cauſam, legitimisq́; utantur mediis, neque ex odio cum adverſario litigent, & cauſæ deciſionem juri velint committere. Neque improbat factum, ſi laicus in extrema neceſſitate proximo petenti annunciaverit remiſſionem peccatorum. Abſolutionis materiam conſtituit Legem & Evangelium: formam verò ejus non facit conditionalem, ſed categoricam, ſive cauſalem, ratiocinativam, & illativam. Si quis aut ex rumore, aut ex aliis circumſtantiis ſuſpectus ſit de enormi aliquo peccato vel flagitio, amicè id ipſi indicat, & conſcientiam hominis explorat, ne fortè indignum admittat ad ſacram confeſſionem: ſed ſi negat ille factum pernegatq́; , licet iterato, &

 qui-

quidem humaniſſimè admonitus, in negatione illa acquieſcit, nec urget ſpecialem criminis confeſſionem, generali peccatorum confeſſione contentus: Si autem in Eccleſiam inopinatò venerit talis homo confeſſionem editurus, mavult eum poſtea privatim, quàm illicò, admonere, ne quis dicta audiat, & confitens, ſi innocens ſit, ad juſtam indignationem commoveatur. De poteſtate remittendi peccata, quæ à Chriſto collata eſt Miniſtris Eccleſiæ, ſobriè ſentit & prædicat, ſcilicet Abſolutionem eorum non eſſe nudam & tantùm externam declarationem ejus, quod pœnitentes jam antè habeant, ſed medium & organum, per quod pœnitenti verè conferatur & applicetur gratia & remiſſio peccatorum, ita ut Confeſſionarius, tanquam cauſa miniſterialis ac inſtrumentalis, ſeſe heic habeat effectivè, & verè per abſolutionem pœnitenti remittat. Et cùm correptor debeat eſſe, non proditor criminum, ea, quæ ſibi credita ſunt, alto premit ſilentio, etiam tum, cùm confitens iſte propalandi licentiam dedit, & cùm delicta adhuc ſunt in molimine, aliorumq́; perniciem ſpectant: Conſultius quippe ei videtur, tales machinationes meditantem ſeriò dehortari, & periclitantem proximum, ut ſibi caveat, admonere. Quamvis caſus hic non facilè detur, niſi ubi omnium & ſingulorum peccatorum accurata enumeratio exigitur. Ab invitis non exigit munus per ſubtractionem ſpiritualium, ne ea vendere, & execrandam Simoniam exercere jure meritoq; proclametur: neque tamen etiam faſtuosè repudiat, ſi quid à grato confitente, ex conſuetudine illius Eccleſiæ, & fortaſſis in partem ſalarii, vel detur, vel domum mittatur. Nefas quoque exiſtimat, Collegæ ſui, vel alterius Miniſtri Confitentes turpis lucri cauſa aucupari: iisve, quibus cum ſuo Confeſſionario ſimultas interceſſit, aut qui ex iracundia juraverint, ſe nunquam amplius abſolutionem à ſuo Confeſſionario petituros, aditum concedere.

Ad

Ad crebrum *S. Cœnæ* uſum hortatur quidem, non tamen certum ac definitum temporis intervallum cunctis, nullo habito diſcrimine, præſcribit: nec, niſi in caſu neceſſitatis, & ſub certis circumſtantiis, ſacra ſibimet ipſe porrigit ſymbola, præſertim ſi in Eccleſia ſua mos ille communicandi ſe ipſum non invaluerit. Promtè ad S. Menſam admittit Chriſtianos, & qui ſe probare poſſunt, ſurdos etiam, ac mutos, ſi evidentibus ſignis indicârint, quòd ſe peccatores; Chriſtum verò ſervatorem ſuum agnoſcant, totóq; corde tremendum hoc epulum appetant; eos, qui peregrinæ ſunt linguæ, dummodo per interpretem & confeſſionem edant,& abſolutionem accipiant; item peregrinos, qui vel ſunt exules, vel errantes, vel iter facientes, vel tales, quos Paſtor à Conſiſtorio reus inventus, ex odio aut vindicta nolit abſolvere: arcet autem puellulos & infantes, non-confeſſos, hæreticos, peccatores notorios, excommunicatos, obſeſſos, dementes, & furioſos. Simpliciter abſtemios jubet potiùs acquieſcere in ſpirituali corporis & ſanguinis Chriſti participatione, quàm ut, contra Domini inſtitutionem, ſacram cœnam ſub una iis adminiſtret. Pœnitentes, pioſq; agonizantes, qui vel voce, vel ſaltem geſtibus deſiderium ſuum indicant, viatico hoc, quo Diabolis terribiles efficiuntur, ſine mora inſtruit. Hoſtiam ſive totam, ſive ejus particulam, ſi agonizans prius, quàm deglutiret, animam exſpiraverit, in ore mavult relinquere, idq; reverenter claudere, quàm exinde deſumere, & vel comedere, vel comburere. Tempore peſtis monet auditores ſuos, ut maturè, & dum ſani ſunt, ad S. Euchariſtiam accedant: eosque erudit, in tali neceſſitatis caſu, ubi per vitam Paſtoris conſulendum reſiduo gregi, ſufficere ſpiritualem communicationem, juxta illud Auguſtini: *Crede, & manducaſti.* Si tamen aliquis S. Euchariſtiam vehementer deſideret & expetat, minimè denegat eam, non quidem ut conſecrata elementa per alium tranſmittat, ſed ipſe ad ægrotum ſe confert, eumq; in

ſolem-

ſolem apricum deportari jubet, aut in ejus conclave, Deo fretus, introit, atque agenda peragit. Loco panis & vini non ſubſtituit alia elementa, etiamſi incolæ iis pro pane & vino utantur. Reliquias Sacramenti vel dat aliquibus communicantibus, vel ipſe, ſi communicaverit, ſumit, vel ultimo porrigit communicanti, aut (quod convenientiſſimum) ita rem inſtituit, ne quid ſuperſit. Si autem calices non ſufficiant numero Communicantium, ſatius ducit, infuſionem & conſecrationem repetere, quàm cantharo benedicere; niſi paucitas Miniſtrantium ad altare, cùm magnus eſt communicantium numerus, aliud jubeat. In tradendis ſacris ſymbolis ſolertiam adhibet: ſi tamen hoſtia ceciderit in terram, reverenter eam attollit: pari reverentia, ſi una vel plures vini conſecrati guttulæ fuerint effuſæ, ipſas extergit linteo. Rurſus ſi muſca, aut quid aliud, in calicem delapſum ſit, cochleari aut cultro inde removet: ſiq; inter conſecrandum deliquium animi patiatur Collega, ipſe conſecrationem non denuò orditur, ſed inchoatam continuat. Veſtes Sacerdotales, vaſa pretioſiora, altaria, & imagines Divorum in altaribus, habet, uti revera ſunt, pro adiaphoris. Nemini, qui non valet jejunare, S. Cœnæ uſum adimit vel interdicit: nec, niſi infirmis aut ægrotis eam in privatis ædibus adminiſtrat: denique religioſiſſimè cavet, ne cuiquam mortalium φεικωδίσατι hoc μυςήριον exhibeat ad firmanda fœdera, ad probandam innocentiam, vel ad ſuſcipiendum duellum.

Deſponſatas perſonas, ſi nimis diu differant conſummationem conjugii ſeu *Copulationem*, monet, &, ſi non obediant, compellit: Imò & invitos, ſi nolint conſummare, ad mandatum Conſiſtorii vel Superiorum copulat. Præmittit autem ordinariè, & niſi Conſiſtorium vel Superiores diſpenſent, trinam, aut certè binam proclamationem. Nec proclamat vel copulat perſonas, quæ copulari non poſſunt, quales ſunt nimia propinquitate juncti, coacti ad ſponſalia, & peregrini, qui nullo

nullo inſtructi ſunt teſtimonio, quòd aut ſint ſoluti, aut nullos Parentes habeant, aut impetraverint eorum conſenſum, aut noſtræ ſint religioni addicti. Benedictionem ſacerdotalem ſæpiùs debito cum honore commendat, docens, eam, licet non ſit de eſſentia matrimonii in ſe ſpectati, eſſe tamen de eſſentia illius reſpectivè conſiderati, ſi nempè conſideretur, prout hodiè juxta Conſtitutiones Eccleſiæ & Magiſtratûs, in Verbo DEI & bono ordine fundatas, inter Chriſtianos obtinet. Hinc eos, qui ante benedictionem ſacerdotalem copula carnali conſueſcunt, graviter reprehendit, & commixtione illa eccleſiaſticam pariter ac civilem legem violari, conjugii dignitatem labefactari, & inſigne aliis ſcandalum præberi oſtendit. Sponſam, de qua rumor eſt, eſſe imprægnatam aut cognitam, ad ſe vocat, & DEI loco interrogat, num res ita ſe habeat? ac, ſi negaverit ſatis monita, proclamat: aut rem totam ad Conſiſtorium refert, ſive ad Magiſtratum. Nec dubitat in ædibus privatis copulare, ſi Conſiſtorium vel Magiſtratus conceſſerit: Adventûs autem & quadrageſimali tempore, quod piis meditationibus conſecrandum eſt, ob omni abſtinet copulatione, niſi certis de cauſis Magiſtratus diſpenſet.

Vt dextras *Conſolationes* adhibeat, ante omnia inquirit in ſpeciem calamitatis ſeu crucis, qua conſolandus affligitur: item in cauſam & conditionem ejus. Sunt verò calamitates vel communes, quæ ultrò comitantur Chriſtianos, & eos, qui piè vivere volunt in Chriſto Jeſu, vel propriæ, quas homo ſuâ ſibi culpâ attrahit. Et vel attingunt animum, vel corpus, vel famam, vel bona externa. Cautus verò eſt Eccleſiaſtes in aſſignandis calamitatum cauſis, ne fortè erret cum Jobi amicis, & cum Chriſti diſcipulis. Job. 4, 8. 11. Joh. 9, 2. Reſpicit ad conditionem ejus, qui affligitur, eumq;, ſi pœnitens eſt, ſolatur, ſi verò ſive palam ſive occultè impœnitens, ei primùm ex lege incutit terrorem, poſtea verò, ſi reſipiſcat, poculum ſolatii porrigit. In conſolando, certa methodo utitur, ut vel

affiicti animum avocet à malorum, quæ patitur, conſideratione, & è contrario deducat ad meditationem bonorum, quibus recreetur; qualia ſunt in ipſo afflicto, in Deo, in fine calamitatum, quem Devs intendit, & in modo interiore ferendi mala: vel mentem patientis ex Verbo Dei de cauſſa efficiente & finali omnium calamitatum erudit, & voluntatem ad patienter portandam crucem, commemoratione voluntatis divinæ, promiſſionum & exemplorum flectit, atque ad aſſiduam orationem excitat. *Tentatos ſenſu peccatorum* jubet adſpicere ea non in ſuis ipſorum perſonis, ſed prout à Deo in Chriſtum ſunt conjecta, adeoq; ſtatuere ſecum, ea non amplius eſſe ipſorum propria, ſed aliena, nempe Chriſti. ὀλιγοπιστοις ſeu *Laborantibus ſenſu fidei* oſtendit, præſentiam fidei inſeparabiliter dependere à Verbo & Sacramentis, adeoq; illi, qui verbum habet in corde, & utitur Sacramentis, de fide non eſſe dubitandum. Non tamen negativè, ex motibus fidei, de præſentia fidei judicat, cùm alii eorum ſint inſeparabiles, e. g. lucta cum carne, deſiderium gratiæ, ejusq; augmenti, juſtificatio, renovatio &c. alii ſeparabiles, uti, firmitas fiduciæ, ſumma cordis lætitia, hilaris gratiarum actio, intenſus amor erga Deum, tripudium de devictis hoſtibus, &c. & illi in tentationibus adeò languidi fieri poſſint, & quaſi obtenebrari ſupprimiq;, ut ferè non ſentiantur, aut homo exiſtimet, ſe eos in ſe planè non habere, hi verò non ſolùm langueſcere poſſint, ſed etiam planè abeſſe, utpote dona, quæ Spiritus S. diſtribuit, ſicuti vult, & quando vult. *Dubitantes de ſui electione ſeu prædeſtinatione* remittit ad conſiderandam univerſalem & Dei dilectionem, & Chriſti ſatisfactionem, & Spiritus Sancti vocationem, eosq; certos eſſe jubet, nullum hominem, qui gratioſæ huic Divini Numinis ordinationi humiliter ſe ſubjicit, & per fidem in Chriſtum, gratiam Dei & vitam æternam ſerio expetit, è fonte ſalutis Jesv, ejusq; meritô aquam ſolatii haurit, & pietati, quantum fert imbecillitas humana, omnem navat operam,

ram, atque in fide & pietate usque ad ultimum vitæ halitum perſeverare cupit, deniq; etiam deprehendit, ſe per multifariam paſſionem, crucem & calamitates imagini Filii Dei conformatum eſſe, de ſui ad vitam æternam electione debere ambigere. Illis, *quibus tædium eſt vitæ*, atque adeò pronus ad αὐτοχειρίαν affectus, commonſtrat, tales cogitationes inſpiratas eſſe à Diabolo, qui nos Deo vult reddere inobedientes; itaque contemnendum eſſe perverſum illum doctorem & ſuaſorem inſulſiſſimum, ac voluntatem noſtram in ſumma humilitate divinæ voluntati ſubmittendam, atq; ita demum beatam ἀνάλυσιν devotis precibus petendam, piáq; ſpe exſpectandam. *Gravidas & parturientes*, quæ ob varias moleſtias & dolores partûs acutiſſimos nimium triſtantur, ſolatur ex hiſce fundamentis: vivere eas in ſtatu non modò antiquiſſimo, ſed & maximè neceſſario, & tam ad hanc, quàm ad futuram vitam, utiliſſimo, atque adeò præclariſſimo & divino: unde ipſas in Domino animum oportere ſumere, & auxilium Omnipotentis, qui ex utero educit infantulos, certiſſimè ſibi polliceri, idq́ue patienter expectare, & deniq; nihil eorum intermittere, quæ ad fœtum excludendum ab ipſis requiruntur: aut ſi vel maximè moriendum ſit, in vel poſt partum, dulce tamen & ſolatii plenum eſſe id, quod ſcribit Apoſtolus 1. ad Tim. 2, 15. Licet prima mulier à Diabolo ſeduci ſe paſſa ſit, atque adeò cauſſa transgreſſionis fuerit; *ſervari tamen* quamvis *mulierem liberos gignendo*, tanquam in divina ſua vocatione, *ſi permanſerit in fide* in Chriſtum, *ac charitate* erga Deum ac proximum, *& ſanctificatione* ſeu vita pia, *cum modeſtia* in geſtibus & converſatione. Et ſicut omni tempore apud quosvis, qui ejus curæ fideiq; ſunt commiſſi, ita potiſſimùm apud *ægrotos & moribundos* officium ſuum facit docendo, monendo, conſolando, ne Diabolus oviculam ſibi eripiat. Cumq́; ægrotantes valdè ſint diſſimiles, & alii eorum ſecuri, alii pii; ad illos quidem etiam non vocatus ſe confert, ſuamq́ue συμπάθειαν &

 officii

officii rationem, quæ in procuratione ſalutis animæ conſiſtit, exponit, omnemque lapidem movet, ut eos ad ſeriam pœnitentiam perducat: ad hos verò vocatus ſi acceſſit, ne illotis, quod ajunt, manibus negotium ſuſcipiat, colloquii initium facit à providentia divina; dehinc progreditur ad cauſas morborum generales & ſpeciales recenſendas. Vbi quidem, ut liberiùs cum moribundo agere poſſit, præſentes alios, ut pauliſper diſcedant, blandè rogat. Quo facto oſtendit verum eorum remedium, puta pœnitentiam. Quam ſi præ ſe ferat clinicus, ſeq; ad confeſſionem edendam paratum eſſe affirmet, ipſe ſimiliter promtus eſt & obvius ad illam audiendam: ante tamen interrogat hominem, num quem ſcrupulum habeat in corde, & num vacuus ſit ab odio & ſimultate? ne quid fortè ei obſtet, quò minus dignè poſſit accipere ſacrum viaticum, & in vitam æternam ingredi. Tum eum ex verbo Evangelii, paſſione Chriſti, & Sacramentis certum reddit de remiſſione peccatorum, & ex ſacris paginis evolvit, quid piis ſit mors, & quantum utilitatis afferat. Vtq; impatientiam ægroti ſive corrigat ſive præveniat, de variis cùm dictis, tùm exemplis Scripturæ ſibi proſpicit: ſed tamen modum eorum habet, apud moribundos cumprimis, qui ejusmodi dictis & exemplis non obruendi ſunt, ſed erigendi, & confirmandi. Siq; periculum vitæ immineat, & ſacra Euchariſtia adhuc ſit præbenda, Adhortationem quidem, aliàs recitari ſolitam, temporis lucrandi causâ omittit, minimè verò Orationem Dominicam, & Verba Inſtitutionis. Cum *facinoroſis captivis* eò agit circumſpectiùs, quò difficiliùs apud eos, quàm alios moribundos, redditur negotium. Nimirum videt, ne vel in exceſſu peccet, vel in defectu. Cumq; ſit Eccleſiæ, non Juſtitiæ miniſter, cui animarum ſalus, non pœna corporis commiſſa eſt, nullo modo induci ſe patitur, ut captivo ſententiam à Judice latam publicet: ipſe autem, poſt ſententiæ ſive generalem ſive ſpecialem ab alio factam denunciationem, ubi ad candidatum ſupplicii

acceſſit,

acceſſit, ſtatim & quidem accuratè obſervat ejus geſtus, ſermonem, & actiones, ut inde cognoſcat, ad quod genus hominum ille referendus ſit, & quibus modis ei occurrendum. Alii enim factum negant, & omne id, quod antea confeſſi ſunt, recantant: cum quibus non eſt multùm diſputandum, ſed potiùs dicendum, ipſos eſſe in loco juſtitiæ, & formatum jam debito modo proceſſum judicialem. Itaque eis non fieri injuriam: neque per negationem vitam ſuam ſervaturos, aut DEVM, τὸν καρδιογνώστην, propriamve conſcientiam reclamantem decepturos: debere potiùs curare animæ ſuæ ſalutem, ſibíq; omninò perſuadere, ſcelus illud, quod negant coram DEO, à DEO non remiſſum, adeoq; corpus & animam damnatum iri. Alii factum extenuant, nec tantam pœnam commeruiſſe ſibi videntur: Quibus contrarium ex Lege divina in ſpecie oſtendendum, quantum ſcilicet Supremus Legiſlator hoc ipſum facinus abominetur, & vindicandum juſſerit: Rectè igitur obſervari à Magiſtratu Chriſtiano divinum mandatum; aut eò diligentius à delicto illo abſtinendum fuiſſe, quò graviorem ex lege humana pœnam conſtitutam eſſe conſtabat. Alii ἀναίσθητοι ſunt, vel adeò protervi, ut neque flagitium curent, neque ſupplicium. Vnde atrocitas facti iis repræſentanda eſt ad oculum, & igniculi conſcientiæ excitandi, pœnæq; æternæ gravitas, quæ tales impœnitentes certo certiùs manet, omnibus modis exaggeranda. Denique alii culpam ſuam agnoſcunt, & ſupplicium metuunt. Qui ita docendi: dolendum ipſis potiùs eſſe de offenſa Dei, quam incurrerint, ac de pœna corporis adhuc ſuſtinenda; adeoq; vera fide & pœnitentia ad Dei miſericordiam confugiendum: certos debere eos eſſe de remiſſione peccatorum ex verbo Evangelii, Baptiſmo, & danda ipſis S. Cœna: ſupplicium hoc eſſe temporale tantùm & quaſi momentaneum, cùm contrà ſi in peccatis ſine agnitione mortui fuiſſent, pœnas ſubiiſſent æternas: Itaque nihil ipſis nocere

 poſſe.

poſſe momentaneum iſtud ſupplicium, ſed DEVM illud converſurum in tranſitum ad regnum cœlorum, ſicut latro ille in cruce converſus, eopſe die ad Chriſtum pervenit in paradiſum. Luc. 23, 43. Vid. paſſim Paſtorale Lutheri, Conſil. Theol. apud Dedek. Paulus Tarnovius de SS. Miniſterio, J. Gerh. in LL. Theol. Balduin. Keſl. König. & Dannh. in Caſ. Conſc. Carpzov. in Juriſpr. Conſiſt. Sal. Glaſſ. in Germ. tract. de Tentationibus Spiritual. qui ſubjunctus eſt Tom. IV. Poſtill. Dictor. Prophet. & Chriſtian. Chemnit. in Inſtruct. fut. Min. Eccl.

Candidatos Miniſterii non *examinat* in quæſtiunculis Grammaticis tricisve Scholaſticis, ut ingenium oſtentet ſuum, ſed è Scriptura S. tanquam principio οἰκείῳ, & in iis rebus, quæ propriè ſpectant ad ſcientiam & praxin Theologicam, ut Candidati cognoſcant, ea, quæ neceſſaria ſunt, exigi, non ἀλλότρια, ſeq; vocatos eſſe ad colloquium, non ut exagitentur, ſed ut examinentur, non ut explodantur, ſed ut explorentur. Quem in finem maximi meritiſſimiq; Viri, Phil. Melanchthon, & Vrb. Regius libellos Examinis Ordinandorum ſcripſerunt, nobisq; reliquerunt: quorum ille in omnium verſatur manibus, hic verò exſtat in T. 2. Opp. Lat. p. 46. Quod ſi vocetur ad *obſeſſum*, non tantùm medicum judicium priùs explorat, ſed etiam ipſe ad inſtar prudentis Medici, primo omnium Semioticam tractat, & in vera obſeſſionis ſigna inquirit, qualia ſunt proditio & nominatio eorum, qui paroxyſmo hominis, omni rerum ſenſu deſtituti, fortè ac repentè interveniunt; linguarum, quas nullâ diſciplinâ hauſerat, expeditus uſus; rerum ignotarum præſagia; corporis robur ὑπερανθρώπινον· tumor ventris & thoracis immodicus, cum internis convulſionibus, & ferreo nervorum rigore, intenſioneq;, & ſic quidem, ut nulla arte in tantum extendi poſſet humana cutis. Scrutatur quoque indicium, quo corporalis obſeſſio à ſpirituali poteſt dignoſci, quod maximè eſt lucta, cùm obſeſſus molitionibus

Satanæ

Satanæ ac tentationibus ad peccandum v. g. ad concubitum horrendum, ad *αὐτοχειρίαν*; ad homicidium &c. omni ſtudio reſiſtit, præſentem deſputat, gladio ſcutoq; ſpirituali ſe tuetur, ac ideò ſe diriùs cruciari experitur. Tum ad Therapeuticam accedit, non magicis utens artibus, ſed juxta formulam à Chriſto præſcriptam Matth. 17, 21. precatione & jejunio, & eventum Deo committens. Brochm. in Syſtem. Theol. Tom. 1. p. 269. Dannh. T. 2. Theol. Conſc. p. 447. Eadem media adhibet in fugandis *ſpectris*, &, ſi quoque ſignum crucis jungat, ac adjurationem, tamen in exteriore illo ſigno non hæret, ſed cor ad Chriſtum, qui in cruce quondam pependit, religiosè attollit; nec adjuratio ei aliud quid eſt, quàm *πληροφορίας* obteſtatio, qua jubet, ut Diabolus incolis, ſanguine Filii Dei redemtis, moleſtus eſſe deſinat, ſi quidem Deo ita placuerit: ſin; fas eſſe docet, divinæ morem gerere voluntati, & exercitium ſpectrorum patienter ſuſtinere. Brochm. l. c. p. 260.

Videamus ad ultimum, quomodo in CONVERSATIONE ſe gerat prudens Eccleſiæ Miniſter. Fit autem illa vel cum aliis *quibuscunque hominibus*, vel cum adverſariis, vel cum auditoribus. Quod ad primum attinet, magnum ante omnia habet perſonarum delectum, & diligenter circumſpicit, cui ſe concredere, quem contrà fugere ac cavere debeat, ne fortè in periculum ſe temerè conjiciat, & ab eo, quem amicum credit, circumveniatur, & prodatur. Id quod Chriſtus ſuo etiam exemplo docuit: Cum enim multi in ipſius nomen credidiſſent, miraculis ejus perſpectis, *ipſe tamen ſe illis non credidit, propterea quod illos noſſet*, ſcilicet ita eſſe comparatos, ut non difficulter ad ipſum prodendum perdendumq; poſſent induci. Joh. 2, 23. 24. Hinc etiam cavet, ne multos habeat amicos intimæ admiſſionis, quibus omnia ſecreta animi ſui pateant, nullum conſilium clauſum ſecretumq; ſit; ſecutus hac in parte præclara monita Sirac. c. 6, 6-13. Deinde quibuscunque pauperibus benefacere ſtudet, maximè verò eos, qui propter

fidem

fidem Chriſti exilium patiuntur, ſi non hoſpitio, attamen ſubſidio juvat pro viribus ſuis; non modò ut præcepto Paulino 1. ad Tim. 3, 2. morem gerat, & præclara Sanctorum Patrum, Cypriani, Baſilii M. Gregorii Nazianzeni, Epiphanii, Gregorii M. & Johannis eleemoſynarii exempla (de quibus Spizel. in vet. Acad. J. Chriſti) imitetur, ſed etiam, ut ſuo exemplo fidelibus ad miſericordiam & liberalitatem præeat.

Cum *adverſariis* collocuturus, eos imprimis deligit, apud quos veriſimile eſt, ſe haud fruſtra operam poſiturum: illos è contrà fugit, quos ad eam recipiendam, præſertim ob morum feritatem vel turpitudinem, ineptos videt: idq́; eum in finem, ne & operam perdat, & veritatem ſanctiſſimam contemtui, ſe ipſum verò temerè periculo objiciat. Matth. 7, 6. & c. 10, 11. Cumq́; adverſarii non ſemper patulas de rebus divinis loquenti aures præbeant, plurimumq́; in temporis opportunitate ſit ſitum, ideò eam diligenter obſervat & captat, atque (ut Apoſtolus jubet ad Eph. 5, 16. & ad Col. 4, 5.) *ἐξαγοράζεται* i. e. *redimit*. Probè etiam perpendit, quid vel quo pacto dicat, h. e. ut honeſta utiliaq́; ſeu ad ædificationem alterius pertinentia dicat, & ſimul ad perſonam & captum aliorum, nec non ad locum & tempus accommodatè. Quale præceptum extat ad Col. 4, 6. Itaque id ſpectat, ut ea, quæ illis, quibuscum ſermonem inſtituit, maximè ſunt neceſſaria, proponat; ſed ſi id conſequi non ſtatim poſſit, & periculum ſit, ne eos à colloquiis ſuis abſterreat, id, quod proximum eſt, in medium affert, atq; inde incipit dicere, unde alii faciliùs diſcant. Quare non facilè in primo ſtatim congreſſu, niſi fortè ab ipſis adverſariis provocatus, in illa involat dogmata, quæ apud eos ſunt ſacroſancta, ſed per gradus quosdam eò aſcendit: *λογομαχίας* item, & contentiones de rebus non magni momenti vitat, & ab omni verborum aſperitate, ceu Dionyſius Areopagita cum Apollophane diſputans (de quo Spizel. in vet. Acad. J. Chriſti p. 17.) ita abſtinet, ut nec in perſonas,

nec

nec etiam in ipſam rem atque ſententiam, quam illi propugnant, & tantum non adorant, acerbius quippiam dicat: ſcilicet ne dogma ipſum, protinus *impium, monſtroſum, portentoſum*, aut etiam *ridiculum, ineptum, ſtultum* appellet aut proclamet: Novit enim, hæc irritare adverſarium facilè poſſe, & vel à colloquio penitus abſtrahere, vel omnem ejus fructum impedire. Raupp. l. c. p. 845. Itaque etiam cùm abſurda ex ſententia τοῦ ἀντιλέγοντος oſtendit, cautè agit, nec niſi per pronam & apertam conſequentiam, quam ipſi conſiderandam proponit, ea deducit. Imò etiam ſæpè, omiſsâ abſurdorum oſtenſione, ſatius ei videtur, *categoricè*, ut in ſcholis loquimur, ſeu directè teſtimoniis Scripturæ aut rationibus opinionem adverſarii impetere; eo habito reſpectu, ut aliter cum doctis agat, aliter cum indoctis, atque adeò cum philoſophis philoſophetur, cum balbis balbutiat. J. Ern. Gerh. de Modo propag. relig. verè antiquo, concl. XV. Quanquam ea argumenta habet pro optimis, maximeq; quærit ac proponit, quæ utrique hominum generi conveniunt, & clariſſima ſunt pariter, ac breviſſima; præſertim quando ſimul docti & indocti adſunt auditores. Quenſt. l. c. p. 395. Sed & hoc obſervat, quantum cauſa ipſa permittit, ne pertinax aut contentioſus videatur. Itaque quod largiri aut prætermittere ſe poſſe absque veritatis & piæ cauſæ defenſionis jactura cernit, id relinquit; contentus nonnunquam illud leviter indicaſſe, quò æquitatem ſuam & facilitatem ὁ ἐκ τῶν ἐναντίων videat. Modeſtos, qui convicti, aut progredi diſputando amplius non valentes tacent, etiamſi verum fateri nolint, non ita urget, ut omninò verum fateantur (niſi fortè propter reliquos auditores id prorſus videatur neceſſarium) ſed illorum id relinquit conſcientiæ, ne ipſe victoriam & triumphum quærere videatur. Cum ambitioſis autem, qui gloriæ & palmæ inhiant, paulò rigidius agit, ne fortaſſis apud alios de ipſo triumphare audeant. Gerh. Harm. Evang. c. 158. p. 601. Quenſt.

l.c. p. 405. 411. Quanquam cæteroqui, ſi abſque divinæ gloriæ detrimento fieri poſſit, diſputationem cum ejusmodi hominibus penitùs fugit, quia vix alius ejus eſt finis, quàm rixa, & hominum auram popularem captantium irritatio, aut vana quædam jactatio.

In convictu & converſatione cum *auditoribus* ſuis cavet, ne ſe iis nimis reddat familiarem, eoq; in contemtum veniat. Spizel. in Infel. Liter. p. 109. Conſiderat enim vix fieri poſſe, ut ita ſe usquequaque cautè in familiari congreſſu aut colloquio aliove conſeſſu gerat, quin ei excidat aliquid, quod reprehendi à quopiam, ſive jure ſive injuria, queat: & in ejusmodi congreſſibus ſæpè res tractari ad religionem nil pertinentes, ſeu (ut loquimur) profanas, quibus vel planè ſeſe inſerere Paſtorem non decet, vel valdè parcè ac moderatè ei ſunt attingendæ, ne profanum aliquid ſapere videatur. Itaq; imprimis fugit convivia, nec, niſi cùm aliqua ratione neceſſe eſt, ad ea accedit. Quenſt. l. c. p. 295. fugit etiam conſeſſum, ubi de Rep. aliisve ſimilibus rebus agitur: ne rebus politicis ſe immiſcere videatur. Idem p. 300. & Carpz. l. c. p. 77. multo magis verò ſpectacula & choreas, quippe quæ paſtorali gravitati neutiquam conveniunt. Quenſt. p. 295. & Raupp. l. c. pag. 848. Amat verò ſeceſſum (quem Chriſtus quoque & fulgentiſſima Eccleſiæ ſidera, Juſtinus Martyr, Cyprianus, Theophilus Antiochenus, Baſilius M. Gregorius Nazianzenus, Auguſtinus, Hieronymus, Hilarius, Jo. Chryſoſtomus & Bernardus Claravallenſis amârunt, verbisq; & factis commendârunt, ceu in peculiari tractatu de Pio Literati Seceſſu, ut & in Literato Feliciſſ. p. 110. & ſeqq. egregiè oſtendit piæ eruditionis promotor & decus ingens, Spizelius) nec crebrò in publicum prodit, ratus, id ſibi eſſe agendum, ut res ſacras tum diligentiſſimè tractet, tum diligentiſſimè omnibus aliis tractare videatur, & ſic ſanctiſſimi hominis opinionem non fallacem ſibi conciliet. Si autem neceſſe ſit, eum conviviis intereſſe, aut aliàs ſive cum audi-

auditoribus ſive cum aliis fidelibus verſari, magnam linguæ habet rationem, atque imprimis vitat jocos ac ſermones profanos, maximè verò pravas dictorum Scripturæ applicationes. Raupp. l. c. pag. 848. Cavet etiam, ne cibo aut potu largiùs ſe invitet, & oculos circumferat plenos adulterii, ſed operam dat potiùs, ut cunctis ſobrietatis continentiæq; & caſtitatis exemplum præbeat. Quenſt. l. c. p. 217. & 225. Porrò in eam curam incumbit, ut præſentiâ ſuâ alios in officio contineat, à ſermonibus profanis ad ſacros revocet, & ſubinde veluti aculeos quosdam illis infigat, quibus ad pietatem ac religionem excitet, ut vel ex hujusmodi congreſſibus appareat, quid ipſe perpetuò tractet, quæ ſint ejus ſtudia, quis in DEUM aut religionem animus. Denique ſi quid animadvertit in auditoribus reprehenſione dignum, id vel ſtatim arguit, ſi ſit opus, & res ipſa id ferat, vel ita notat, ut alio tempore corrigat commodiùs. Statim autem reprehendit, ſi credit, fore alioquin, ut amplius peccetur, & aliud ex alio trahatur malum, vel ſcandalum, niſi moneat, ſit ſecuturum; vel ſi veretur, ne monendi occaſio in poſterum ipſi deſit. In commodius verò tempus reſervat, aut etiam planè transmittit, quando metuendum eſt, ne ex reprehenſione plus concitetur mali, quàm ex ſilentio. Raupp. l. c. p. 847. Sed & in hoc genere longè plura ſunt, quæ prudens Eccleſiaſtes facit, quàm nos dicere poſſumus.

Claudimus verbis magnorum Græcæ & Latinæ Eccleſiæ Doctorum, Jo. Chryſoſtomi & Gregorii M. iisque tanquam gemina gemma Diſſertationem præſentem obſignamus. *Eum*, inquit os aureum, *qui regendos alios ſuscipit, tanta decet gloria virtutis excellere, ut inſtar ſolis cæteros, veluti ſtellarum igniculos, in ſuo fulgore obſcuret. Debet hujusmodi vitam habere immaculatam atque compoſitam, ut omnes in illum & in ejus vitam veluti in exemplar aliquod excellens intueantur.* Homil. in 1. ad Tim. c. 3. T. 4. p. 244. Sic autem diſertiſſimus Antiſtitum Romano-

rum:

rum: *Tantum debet actionem populi actio transcendere Præſulis, quantum diſtare ſolet à grege vita Paſtoris. Oportet namq́, ut metiri ſe ſollicitè ſtudeat, quanta tuendæ rectitudinis neceſſitate conſtringitur, ſub cujus æſtimatione populus grex vocatur. Sit ergo neceſſe eſt cogitatione mundus, actione præcipuus, diſcretus in ſilentio, utilis in verbo, ſingulis compaſſione proximus, præ cunctis contemplatione ſuſpenſus; benè agentibus per humilitatem ſocius, contra delinquentium vitia per zelum juſtitiæ erectus, internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in internorum ſollicitudine non relinquens.*
Part. II. Paſtor. Curæ c. 1.

Ο ΔΥΝΑΜΕΝΟΣ ΧΩΡΕΙΝ, ΧΩΡΕΙΤΩ.

Primarii Norimbergenſis Eccleſiæ Antiſtitis de præſente Diſſertatione Judicium.

Nobilis ex Scripto ſubolet Prudentia! qualem
Prudentûm Soboles ſuppeditare poteſt.
O ſi prudentem reddant, quæ diſſerit Autor,
quemvis, qui ſacro fungitur Officio!
Cœtibus in noſtris foret Actio, Sermoq́, cautus,
nec perversè unquam res gererentur ibi.

CONR. FEUERLINUS.

1038. 13
99 956934

53

1038. 13

Angelo Pandimiglio
restauratore
825650 * 8274800